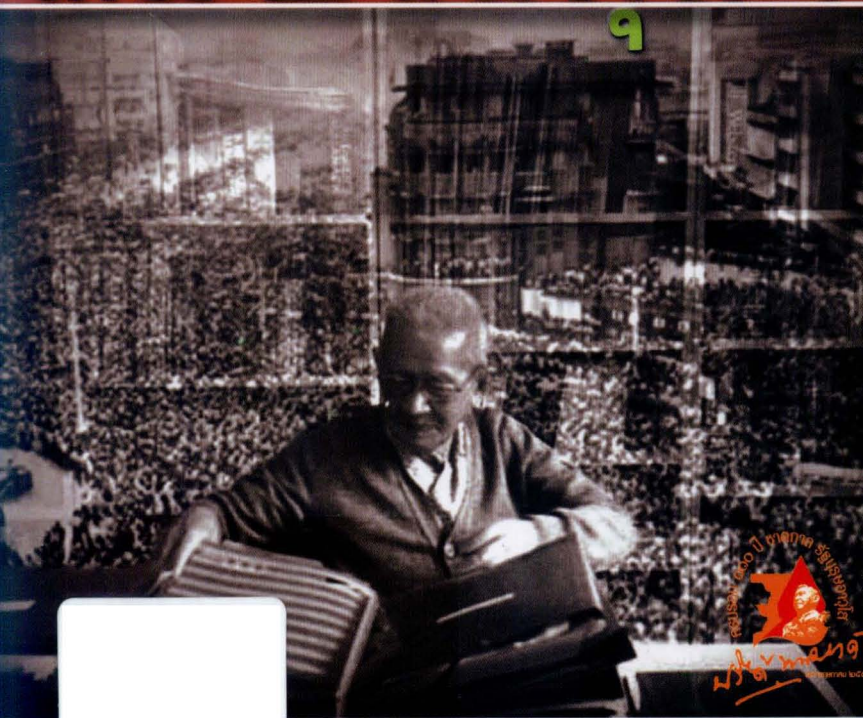

การเสวนา

๓๕ ปี ๑๔ ตุลา

...องผ่านบทนิพนธ์
“จ...ารมณั้ประชาธิปไตยสมบูรณ์
ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม”
เชิงนโดง ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

การเสวนา

๓๕ ปี ๑๔ ตุลา มองผ่านบทนิพนธ์

“จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์

ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม”

เขียนโดย ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

การเสวนา

๓๕ ปี ๑๔ ตุลา มองผ่านบทนิพนธ์

“จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของ

วีรชน ๑๔ ตุลาคม”

เขียนโดย ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

บรรณาธิการ : สันธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

กองบรรณาธิการ : นงค์ลักษณ์ เหล่าวอ สายฟ้า ตันธนา

จัดพิมพ์โดย :

สถาบันปรีดี พนมยงค์

เลขที่ ๒๕/๑ ถนนสุขุมวิท ๕๕ (ซอยทองหล่อ) แขวงคลองตันเหนือ

เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๐-๒๓๘๑-๓๘๖๐-๑ โทรสาร ๐-๒๓๘๑-๓๘๕๕

อีเมล banomyong_inst@yahoo.com

เว็บไซต์ www.pridiinstitute.com

พิมพ์ครั้งแรก : สิงหาคม ๒๕๕๑

จัดรูปเล่ม - พิมพ์ : ปาปิร์ส พับลิเคชั่น โทร. ๐-๒๒๘๗-๒๔๓๒

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ : ๙๗๘-๙๗๔-๑๖-๖๕๕๒-๕

คำนำ

สถาบันปริดี พนมยงค์ ได้จัดงานเสวนาวิชาการในวาระครบรอบ ๓๕ ปี ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ มองผ่านบทนิพนธ์ จงพิทักษ์เจตนาธรรมณ์ ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม เขียนโดย ท่านอาจารย์ปริดี พนมยงค์ ขึ้น เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ณ หอประชุมพูนสุข พนมยงค์ ภายในอาคารสถาบันปริดี พนมยงค์ วิทยาการเสวนา ประกอบด้วย อาจารย์วาทินี พนมยงค์-สายประดิษฐ์ บุตรีและเลขานุการ ท่านอาจารย์ปริดี พนมยงค์, ดร.ธเนศ อภรณ์สุวรรณ คณบดี คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ดร.สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ดร.ฉัฐินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อาจารย์ณัฐพล ใจจริง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ดำเนินรายการโดย สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย วัตถุประสงค์ของการจัดงานเสวนาวิชาการนี้ เพื่อเป็นการนำเอาบทนิพนธ์ชิ้นสำคัญบทหนึ่งของท่านอาจารย์ปริดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นบทนิพนธ์บทแรกของท่าน หลังเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ มาวิเคราะห์วิจารณ์ พิจารณาในมุมมองต่างๆ เพื่อเจียรไนให้เห็นถึงแนวความคิดของท่านในขณะนั้น ผ่านบทนิพนธ์ควบคู่ไปกับสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์

การเมืองไทย ให้ผู้สนใจในปัจจุบันเรียนรู้ ผลของการจัดเสวนา
วิชาการในครั้งนี้ ทำให้เราได้ทราบถึงแง่มุมบางเรื่องที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น
จึงเห็นควรมานำมาจัดพิมพ์เผยแพร่เนื้อหาสาระเพื่อให้เกิดประโยชน์
ต่อไป อีกทั้งเป็นส่วนหนึ่งของการรำลึกถึงเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๕๑๖ ในวาระครบรอบ ๓๕ ปีอีกด้วย

สถาบันปรีดี พนมยงค์

๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๑

การเสวนา

๓๕ ปี ๑๔ ตุลา มองผ่านบทนิพนธ์

จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม

เขียนโดย ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย (ผู้ดำเนินรายการ) :

เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้ผ่านมาอย่างรวดเร็วนับถึงวันนี้เป็นเวลา ๓๕ ปีแล้ว สถาบันปรีดี พนมยงค์ ประเดิมในการจัดงานในวาระดังกล่าว ด้วยการจัดเสวนาภายใต้หัวข้อ ๓๕ ปี ๑๔ ตุลา มองผ่านบทนิพนธ์ **จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม** เขียนโดย ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

งานของท่านอาจารย์ปรีดีชิ้นนี้ มีความหมายในแง่ของประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ของตัวบทนิพนธ์เอง แล้วก็มีความหมายในเชิงสัญลักษณ์กับคนรุ่นเดือนตุลา รายละเอียดจะเป็นอย่างไรนั้น อีกสักครู่วิทยากรที่มาร่วมเสวนาวันนี้จะเล่ารายละเอียดให้เราได้รับฟัง พร้อมกับเป็นผู้วิเคราะห์ตามทัศนะของแต่ละท่านให้พวกเราทั้งหลายได้เรียนรู้ทำความเข้าใจในบทนิพนธ์ทรงคุณค่าชิ้นนี้

ขอเสียงปรบมือต้อนรับ **อาจารย์วาทณี พนมยงค์-สายประดิษฐ์** บุตรีและเลขานุการท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ท่านถัดมา **ดร.สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ** ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย **ดร.รุตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์**

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย **อาจารย์ณัฐพล ใจจริง**
 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
 สวนสุนันทา **ดร.ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ** คณะศิลปศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนิพนธ์ของท่านอาจารย์ปรีดีในแง่ของประวัติศาสตร์
 เป็นการเชื่อมร้อยคนเข้าด้วยกัน เราย้อนกลับไปปี ๒๕๑๖ ใน
 ช่วงเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖ คนหนุ่มคนสาวในยุคนั้น
 เป็นจำนวนน้อย ที่เคยอ่านผลงานหรือแนวคิดของท่านอาจารย์
 ปรีดี พนมยงค์ โดยตรง มีคนจำนวนหนึ่งอ่าน วิเคราะห์ เรียนรู้
 แต่คนจำนวนมากยังไม่เข้าใจว่า ท่านอาจารย์ปรีดีมีแนวคิด
 เกี่ยวกับเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาอย่างไร หลังจากนั้นจึงได้มีบท
 นิพนธ์ ออกมา เรื่อง **จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์
 ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม** งานชิ้นนี้เบื้องต้นท่านอาจารย์ปรีดี
 พนมยงค์ ปรารภไว้ว่า **“ด้วยคณะกรรมการจัดงานสังสรรค์ชาว
 ธรรมศาสตร์ ในสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) ประจำปี ๒๕๑๖
 ปรารถนาได้บทความ หรือคำขวัญของข้าพเจ้าไปลงพิมพ์ใน
 หนังสือที่ระลึก ซึ่งจะจัดทำขึ้น ข้าพเจ้ายินดีสนองศรัทธา โดย
 ให้คำขวัญว่า จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของ
 วีรชน ๑๔ ตุลาคม ข้าพเจ้าได้เรียบเรียงบทความเป็น
 อรรถาธิบายพอสังเขปประกอบคำขวัญนั้น”** ต่อมาวารสาร อมธ.
 ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๑๖ จึงได้นำมาจัดพิมพ์เผยแพร่
 ในเมืองไทยให้เราได้รับรู้เกี่ยวกับแนวคิดของท่านอาจารย์ปรีดี
 พนมยงค์ หลังจากนั้นมีการจัดพิมพ์กันอีกหลายครั้ง เล่มที่

อยู่ในมือผมนี่เป็นการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๕ เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๔๓ สำนักพิมพ์สายธารร่วมกับหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นผู้จัดพิมพ์

เราจะมามองในมุมต่าง ๆ ว่า บทความชิ้นนี้ได้ส่งผ่านแนวคิดอะไรให้พวกเราได้เรียนรู้ เชื่อมร้อยอย่างไรระหว่างคณะราษฎร ที่มีท่านอาจารย์ปรีดีเป็นตัวแทน กับคนรุ่นใหม่หรือคนเดือนตุลาทั้งหลาย แล้วภารกิจนั้นเป็นภารกิจร่วมกันจริงหรือเปล่า ในมุมมองของนักวิชาการก่อนอื่นจะให้ผู้ใกล้ชิดท่านอาจารย์ปรีดีโดยตรงได้เป็นผู้ที่ได้เรียนรู้ ได้ช่วยท่านอาจารย์ปรีดีในแง่การค้นคว้าและเตรียมเอกสาร ได้เล่าความเป็นมาเบื้องต้น ถ้าใครศึกษาชีวประวัติของท่านอาจารย์ปรีดี ในช่วงที่ท่านเดินทางออกจากประเทศจีน มาอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ในช่วงนี้จะมีบุคคลหลายฝ่ายได้เดินทางไปเยี่ยมคำนับท่านอาจารย์ปรีดี อาจารย์วาทณีจะให้รายละเอียดว่า ท่านอาจารย์ปรีดีสนใจเรื่องราวที่เกี่ยวกับการตื่นตัวของขบวนการนิสิตนักศึกษาในช่วงก่อนปี ๒๕๑๖ ติดตามเรื่องราวผ่านสื่อใดบ้าง

อาจารย์วาทณี พนมยงค์ สายประดิษฐ์ :

สวัสดีทุกท่านค่ะ วันนี้ดิฉันสวมหมวกสามใบค่ะ ใบหนึ่งคือเป็นบุตรธิดาของนายปรีดี พนมยงค์ อีกใบหนึ่งเป็นทั้งเลขานุการและเสมียนให้กับนายปรีดี พนมยงค์ และที่สำคัญคือเป็นเสมือนศิษย์ของท่าน เพราะฉะนั้นในที่นี้ ดิฉันขอเรียกท่านว่า

อาจารย์ปรีดี เนื่องจากว่า ดิฉันได้รับความรู้เรื่องประชาธิปไตย และการเมืองประเทศไทยจากท่านมากมาย จากการได้รับใช้ ท่านมา

เมื่อสักครู่นี้พิธีกรรมว่า เมื่อออกจากประเทศจีนแล้ว อาจารย์ปรีดีได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาบ้านเมือง และ ขบวนการของนิสิตนักศึกษาประเทศไทยอย่างไรบ้าง สำหรับใน ข้อนี้ ตั้งแต่อยู่ในประเทศจีน อาจารย์ปรีดีได้ติดตามสถานการณ์ บ้านเมืองอย่างใกล้ชิด ถึงแม้ว่ากายจะอยู่ห่างจากบ้านเมือง แต่ ใจนั้นอยู่แนบแน่นกับประเทศชาติ ฉะนั้นท่านก็จะติดตามผ่าน หนังสือพิมพ์ วิทยุไม่ว่าจะเป็นของกรมประชาสัมพันธ์ หรือ BBC หรือ NHK หรือของออสเตรเลีย ซึ่งทำให้ท่านได้ทราบ ข่าวคราวการเคลื่อนไหวของขบวนการนิสิตนักศึกษา ประชาชน แต่ถึงกระนั้น การอยู่ในประเทศจีนซึ่งเป็นประเทศที่ปิดในสมัยนั้น ไม่เหมือนตอนนี้ การจะไปมาหาสู่กับญาติมิตรที่จะได้รับข้อมูล ข่าวสารโดยตรงเป็นเรื่องที่ยากลำบาก เมื่อท่านได้ตัดสินใจแล้ว ท่านจึงได้ขอออกจากประเทศจีน ไปพำนักอยู่ ณ ประเทศ ฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ.๑๙๗๐ ในช่วงนั้นประเทศไทยเป็นช่วงที่อยู่ ในระบอบการปกครองเผด็จการทหาร ข่าวสารจากประเทศ ตะวันตกที่ได้มีการทำสื่อบุคคลข่าวจากประเทศไทยก็ดี หรือ หนังสือพิมพ์ข่าวจากเมืองไทยที่ญาติมิตรส่งมาก็ดี รวมทั้งนัก ศึกษามาจากประเทศไทย อังกฤษ ในฝรั่งเศสเองหรือสหรัฐอเมริกา ก็ได้มาสะท้อนให้ท่านเห็นว่า ประเทศไทยอยู่ภายใต้ การปกครองของระบอบเผด็จการทหาร ในเรื่องนี้ท่านได้รับฟัง

นักศึกษามาทบอกล่าว ท่านก็มีความห่วงใยต่อบ้านเมืองและประเทศชาติ เนื่องจากว่าเมื่อท่านทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ ต้องการให้ประเทศชาติใช้หลัก ๖ ประการ โดยดำเนินระบอบประชาธิปไตยในบ้านเมือง แต่เนื่องจากการแตกแยกในหมู่คณะราษฎรและเหตุการณ์สงครามที่เกิดขึ้นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการตามที่ท่านปรารถนาได้ การติดตามข่าวสารบ้านเมืองของท่านนั้น เหมือนกับเมื่อสักครู่นี้ เรียนให้ทราบ ไม่มีสักวันที่ท่านไม่ดูข่าว ฟังข่าวหรืออ่านข่าว บ้านเกิดเมืองนอน เมื่อเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ท่านมีความภาคภูมิใจในการกระทำของนิสิตนักศึกษา และประชาชนที่กล้าหาญออกมาสู่ท้องถนนเพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตย ท่านได้กล่าวกับพวกเราที่เป็นลูกหลาน รวมทั้งนักศึกษาที่ไปมาหาสู่บ้านองโตนิ (บ้านที่อาจารย์ปรีดีพำนักอยู่ชานเมืองกรุงปารีส) ท่านได้บอกว่านิสิตนักศึกษาในประเทศไทยได้อุทิศตัวเองเพื่อประเทศชาติ ราษฎร และประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่น่าสรรเสริญและยกย่องเป็นอย่างยิ่ง แต่ท่านก็รู้สึกเป็นห่วง จากประสบการณ์ของท่าน คิดว่าอาจจะไม่ได้ทำให้บ้านเมืองราบรื่น หรือไม่ได้ประชาธิปไตยอย่างที่นิสิตนักศึกษาหรือประชาชนต้องการ ดังนั้นท่านจึงได้ค้นคว้าสิ่งที่ผ่านมาในอดีตของท่านเอง รวมทั้งประสบการณ์ของต่างประเทศที่ได้เรียกร้องรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย ท่านจึงได้เขียนบทความบทแรกหลังจากเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม คือบทความที่ว่า **จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม**

บทความนี้ท่านเขียนตามคำร้องขอขององค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือ อมธ. ได้ตีพิมพ์ในวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๑๖ สำหรับบทความนี้ ท่านได้กล่าวยกย่องสรรเสริญวีรกรรมของวีรชนทั้งหลายในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม รวมทั้งได้ถ่ายทอดประสบการณ์ของท่านซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อผิดพลาด แต่ที่สำคัญคือข้อผิดพลาด ท่านได้กล่าวไว้ว่า “การแตกแยก ในคณะหรือพรรคต่าง ๆ นั้น เป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่ทั่วไป เพราะคณะราษฎรก็เช่นเดียวกัน ไม่ใช่จะสมัคครสมานสามัคคีกันตลอดรอดฝั่งได้” ท่านได้ยกตัวอย่างข้อผิดพลาดของท่าน คือไปยกย่องบุคคลที่มีความคิดเก่า เป็นขุนนางเก่ามาเป็นนายกรัฐมนตรี และท่านก็ได้พูดถึงว่า การที่เราจะมองบุคคลใดก็ตามนั้น ไม่ใช่มองจากเปลือกภายนอกต้องมองจากภายใน ทหารไม่ใช่ว่าจะเป็นเผด็จการไปเสียหมด ทหารที่เป็นประชาธิปไตยอย่างพระยาพหลพลพยุหเสนาหรือเจ้าคุณพหลฯ หรือไม่บางที่พลเรือนก็อาจจะเป็นเผด็จการก็ได้ ฉะนั้นในสองสิ่งนี้จะต้องวิเคราะห์ดูให้ดี อย่าได้สับสนปนเปกันในระหว่างผู้ที่เป็นนักประชาธิปไตยกับผู้ที่ยินยอมเผด็จการ

ในบทความของท่าน ท่านยังได้พูดถึงว่า พรรคใดสามารถป้องกันผู้แทนชาตินั้นขึ้นขึ้นอยู่กับคุณธรรมของผู้แทนแต่ละคน และวิธีที่ให้ราษฎรถอดถอนผู้แทน หรือที่เรียกว่า Recall วิธีเลือกตั้งจากง่ายไปยาก เสนอให้รัฐจ่ายค่าบวการให้ราษฎรที่มาลงทะเบียน และสภาเดียว ท่านเขียนในคำนำจดหมายถึง ฯพณฯ สัจญญา ธรรมศักดิ์ ซึ่งขณะนั้นเป็นนายก

รัฐมนตรีอยู่ จดหมายที่ท่านเขียนมาถึงคุณสัญญา ธรรมศักดิ์ นั้น ท่านเขียนด้วยสองฐานะด้วยกัน ฐานะแรกคือ ในฐานะที่ท่านได้รับราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แต่งตั้งให้เป็น รัฐบุรุษอาวุโส มีหน้าที่ให้คำปรึกษาราชการแผ่นดิน กับอีกฐานะหนึ่ง ในฐานะที่ท่านเป็นราษฎรไทย ฉะนั้นท่านต้องการที่จะเสนอว่า จะทำอย่างไรให้ประชาธิปไตยสามารถอยู่ได้อย่างมั่นคง แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า จดหมายของอาจารย์ปรีดีที่เขียนถึงคุณสัญญานั้น ไม่ค่อยได้รับการนำพาเท่าไรนัก เพราะว่าท่านเขียนไปตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ จดหมายตอบมาแบบง่าย ๆ สั้น ๆ คุณสัญญารับจดหมายแล้วตอบกลับว่า "ขอขอบคุณที่ได้ส่งจดหมายมา" แล้วก็ไม่ได้นำเอาข้อเสนอของอาจารย์ปรีดี ที่มาจากประสบการณ์ของท่าน มาวิเคราะห์ว่าสิ่งใดจะเป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง เพราะท่านบอกแล้วว่า ประสบการณ์เหล่านี้อาจจะมาจากตัวท่านเอง อาจจะมาจากการปฏิบัติในประเทศไทย อาจจะมาจากต่างประเทศ รวมถึงบางอย่างที่ท่านคิดเอง

จากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาต่อเนื่องมาจน พ.ศ. ๒๕๑๘ ท่านอาจารย์ปรีดีได้เขียนบทความต่อเนื่องมาเรื่อย ๆ แล้วก็มีส่วนเสนอของนายปรีดีต่อ ฯพณฯ สัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี เรื่อง วิธีส่งเสริมให้ราษฎรสนใจประชาธิปไตย แล้วยังมีสารถึงรองนายกรัฐมนตรีอีก (ฯพณฯ สุกิจ นิมมานเหมินทร์) และยังมีบทความชื่อว่า **จะมีทางได้ประชาธิปไตยด้วยสันติวิธีหรือไม่** รวมทั้งอีก ๕ บทความด้วยกัน **ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญเบื้องต้น**

**ต้นกับการร่างรัฐธรรมนูญ, ประชาธิปไตยเบื้องต้นสำหรับ
สามัญชน, เราจะต่อต้านเผด็จการได้อย่างไร** บทนี้ขอเน้นว่า
ท่านอาจารย์ปรีดีได้ตระหนักถึงว่า ระบบเผด็จการอาจจะฟื้นคืน
มาได้อีก เป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องระแวดระวังไม่ให้ระบอบ
เผด็จการฟื้นคืนขึ้นมาอีก และอีกสองบทคือ **ผู้เกินกว่าราชา** และ
รัฐธรรมนูญฉบับบังกะหล่ำ

นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย (ผู้ดำเนินรายการ) :

ขอถามสักเล็กน้อยว่า วิธีการทำงานของท่านอาจารย์ปรีดี
ผมได้เคยรับทราบจากผู้ใกล้ชิดทั้งหลายว่า ท่านอาจารย์ปรีดี
เป็นคนที่ละเอียดรอบคอบในการทำงาน การค้นคว้าข้อมูล การ
วิเคราะห์ต่าง ๆ ท่านอาจารย์ปรีดีใช้กระบวนการอย่างไรบ้างใน
การค้นคว้าเอกสาร ท่านก็อายุอาวุโสแล้วในปี ๒๕๑๖ ในบาง
เรื่องอาจไม่มีข้อมูลเบื้องต้น ถ้าใครเคยอ่านผลงานของท่านปรีดี
รายละเอียดแต่ละวรรคตอนแต่ละบรรทัดเต็มไปด้วยสาระ และ
ยกข้ออ้างที่มีข้อมูลรองรับอยากจะเรียนถามว่า ใกล้ชิดอย่างนี้
เคยเห็นวิธีการทำงานของท่านไหมครับ

อาจารย์วาณี พนมยงค์ สายประดิษฐ์ :

ท่านจะมีหนังสืออยู่มากมายจากต่างประเทศ รวมถึง
ของประเทศไทยด้วย ญาติมิตรจะส่งหนังสือพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็น
ประวัติศาสตร์การเมือง หรือแม้กระทั่งบันทึกการประชุมรัฐสภา
ท่านก็จะเอามาค้นคว้า เพื่อหาข้อมูลว่าในอดีตนั้นมีความเป็นมา

อย่างไร อีกอย่างหนึ่ง ท่านจะใช้เวลาอ่านแล้วครุ่นคิด หลังจากนั้นท่านก็จะเรียกลูกหลานและนักศึกษาที่ไปมาหาสู่ที่บ้านองโตนี่มาเป็นเลขาช่วยบันทึกข้อความ โดยที่ท่านจะบอก Dictation (คำบอก) และท่านก็จะค้นคว้ากลับไปกลับมา เมื่อเขียนแล้วก็จะมีการตรวจสอบข้อเท็จจริง มีการแก้แล้วแก้อีก จนกว่าบทความนั้นจะสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ

นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย (ผู้ดำเนินรายการ) :

ขอบคุณมากครับ นี่เป็นแค่เบื้องต้นที่เราได้รับทราบจากปากคำของผู้ที่ใกล้ชิดกับท่านอาจารย์ปรีดี และก็เป็นผู้ที่ช่วยค้นคว้างานหลายชิ้นให้ท่านอาจารย์ปรีดี บทความ จงพิทักษ์เจตนาธรรมณ์ฯ ปรากฏพิมพ์ครั้งแรกในวารสาร อมธ. ปี ๒๕๑๖ ท่านอาจารย์ปรีดีเขียนคำนำไว้ให้ **“องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ตั้งแต่ยุคปฐมกาลเป็นต้นมา แสดงให้เห็นตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในหลายบทความ และหลายปาฐกถาแล้วว่า เศรษฐกิจเป็นรากฐานสำคัญแห่งมนุษยสังคม ส่วนระบบการเมืองเป็นแต่เพียงโครงร่างเบื้องต้นที่จะต้องสมานกับความต้องการทางเศรษฐกิจของมวลมนุษยในสังคม ถ้าหากรัฐธรรมนูญอันเป็นแม่บทแห่งกฎหมายสอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจนั้นวิกฤตการณ์ทางสังคมก็ไม่เกิดขึ้น และประเทศก็จะดำเนินก้าวหน้าไปตามวิถีทางวิวัฒนาการอย่างสันติ ถ้าหากรัฐธรรมนูญไม่สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจของสังคม วิกฤตการณ์ก็จะต้องเกิดขึ้น ตามกฎ**

ธรรมชาติแห่งข้อขัดแย้งระหว่างสองสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์กัน”

ในบทความร่วมเล่มวารสาร อมธ. ชั้นนี้ ท่านอาจารย์ปรีดี
เขียน “สวัสดิ์ม้ายังนักศึกษารวมศาสตร์ทั้งหลาย ลงวันที่ ๒๔
พฤศจิกายน ๒๕๑๖ ด้วยคุณเสาวนีย์ ลิ้มมานนท์ แจ้งให้ทราบ
ถึงความเสียสละความสุขสำราญส่วนตัวของท่านทั้งหลายในการ
ร่วมกับวีรชน และมวลราษฎรไทย เรียกร้องรัฐธรรมนูญ ประชา
ธิปไตยสมบูรณ์ และยังคงร่วมมือกับนิสิตนักศึกษา นักเรียนแห่ง
สถานศึกษาต่าง ๆ กับมวลราษฎรที่ไม่ใช่พวกอภิสิทธิ์ชน ใน
การพิทักษ์ชัยชนะก้าวแรกให้มั่นคงและพัฒนายิ่งขึ้น ผมขอ
สรรเสริญ สนับสนุนและอวยพร ให้ท่านทั้งหลายบรรลุผลตาม
ความปรารถนานั้นทุกประการ ขอขอบคุณท่านทั้งหลายที่แสดง
ความระลึกถึงผม ผ่านมาทางคุณเสาวนีย์ และความปรารถนาดี
ที่เป็นธรรมต่อผมหลายประการ ซึ่งผมได้รับทราบด้วยความปีติ
ยินดีเป็นอย่างยิ่ง ผมได้มอบหนังสือบทความ และเทปอัดเสียง
คำพูดของผมบางเรื่องมากับคุณเสาวนีย์ ถ้าท่านทั้งหลายสนใจ
ก็ขอให้อ่านและฟัง เพื่อรับไว้ประกอบการพิจารณาโดยใช้ความ
วิจาร์ณญาณเยี่ยงปัญญาชนที่ตรวจค้นถึงสิ่งที่เป็นสัจจะในทาง
ทฤษฎีที่เป็นประโยชน์แก่มวลราษฎร สمانกับรูปธรรมที่ประจักษ์
ในทางปฏิบัติตามสภาพแวดล้อมท้องถิ่นในกาลสมัยต่าง ๆ
รวมทั้งในปัจจุบันและจะเป็นไปในอนาคตแห่งประวัติศาสตร์อัน
ยาวนานของมนุษยชาติ ขอส่งความปรารถนาดี พร้อมทั้ง
ความรักมายังทุกท่าน...ปรีดี พนมยงค์”

ในหนังสือ อมธ. ประกอบด้วย บทเขียนค่านำของรอง

อธิการบดีในช่วงนั้นโดย ศาสตราจารย์ ดร. อุดลย์ วิเชียรเจริญ และนายกสมาคมธรรมศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ศาสตราจารย์ วิจิตร ลุฑิตานนท์ ในบทความนี้ประกอบด้วย ๓-๔ บทความด้วยกันคือ

๑) จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน
๑๔ ตุลาคม

๒) จะมีทางได้ประชาธิปไตยโดยสันติวิธีหรือไม่

๓) เอกราชของชาติกับประชาธิปไตย

๔) อนาคตของประเทศไทยควรดำเนินไปในรูปใด

เราพอได้เห็นภาพกลาง ๆ ของวิธีการทำงาน วิธีคิดของท่านอาจารย์ปรีดีในบทความ จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม มีการแบ่งเป็นบทย่อยไว้ ๕ บท (ไม่รวมภาคผนวก) ด้วยกัน ในฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๕ โดยสำนักพิมพ์ สายธารและหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ อาจารย์เกษียร เตชะพีระ ได้เขียนคำนำวิจารณ์ไว้พอสมควร ในมุมมองผู้หนึ่งอยู่ข้าง ๆ ผมอยากให้นักประวัติศาสตร์ช่วยดูสักนิดหนึ่งว่า บทนิพนธ์ของท่านอาจารย์ปรีดีชิ้นนี้ ให้อะไรกับเราบ้างในมุมมองกว้างก่อน

ดร.สุธัช ยิ้มประเสริฐ :

ผมไม่ค่อยได้มาพูดเกี่ยวกับแนวคิดท่านอาจารย์ปรีดีพนมยงค์ สักเท่าไร ส่วนใหญ่จะพูดเรื่องคณะราษฎร หรือจอมพล ป. พิบูลสงครามมากกว่า แต่พอได้มาอ่านผลงานชิ้นนี้ก็รู้สึกว่่าน่าสนใจมาก

ผมขอเล่าเหตุการณ์ปลายปี ๒๕๑๖ คือหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ลักเล็กน้อย มั่นหน้าแปลกเหมือนกันนะว่า คุณสาวนี่ylimานนท์ นั้น ได้เขียนจดหมายติดต่อกับท่านอาจารย์ปรีดีในสมัยของเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา กระแสของท่านอาจารย์ปรีดีไม่ดีนัก ผมคิดว่าขบวนการนักศึกษาแทบไม่รู้จักท่านอาจารย์ปรีดีพนมยงค์เลย เมื่อปี ๒๕๑๖ มีนักศึกษาไม่น้อยมากที่ติดตามสนใจเด็กรุ่นผมโตขึ้นมาตอน ๑๔ ตุลา ผมอยู่มัธยมอยู่ มศ. ๕ โตขึ้นมาโดยที่มีภาพของท่านอาจารย์ปรีดีที่ไม่ดีเลย ตั้งแต่เด็กมาเราถูกสอนว่าปรีดี พนมยงค์เป็นฆาตกร เป็นคนที่ทำร้ายพระมหากษัตริย์ เป็นคอมมิวนิสต์ ตอนนั้นอยู่ที่จีนเป็นเครื่องมือของมาเซตุง ฉะนั้นภาพปรีดี พนมยงค์ไม่ดี การเปลี่ยนแปลงภาพของท่านอาจารย์ปรีดี อยู่ที่ปี ๒๕๑๗ เริ่มเป็นกระแส โดยส่วนตัวตอนที่เข้าเรียนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ปี ๒๕๑๗ ผมเข้าใจว่า พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์เป็นคนตั้งธรรมศาสตร์ เข้าไปไม่นานก็มีงานฉลองวันรพีกันใหญ่โต ไม่มีอะไรเกี่ยวกับท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ต้องมีกระบวนการสั่งสมความรู้อีกเยอะทีเดียวจึงจะมีความรู้เกี่ยวกับปรีดี พนมยงค์ชัดเจนขึ้น

แม้ว่ากระแสปรีดี พนมยงค์จะมาแล้วก็ตาม กระแส ๑๔ ตุลาเกิดขึ้นภายใต้ความเข้าใจว่า การปฏิวัติ ๒๔๗๕ ของคณะราษฎรเชื่อมโยงกับเผด็จการทหาร เชื่อมโยงกับระบบถนอม-ประภาส ขณะที่ระบอบประชาธิปไตยเชื่อมโยงกับรัชกาลที่ ๗ นี่คือเหตุผลเบื้องหลังสำคัญที่ธีรยุทธ บุญมี ซึ่งเป็นผู้นำของการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ รวมทั้งขบวนการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ที่

มีเอกสารข้อมูลแจกในช่วงนั้น ได้ัญเชิญพระราชดำรัสของ
รัชกาลที่ ๗ มาประดิษฐาน หรืออยู่หน้าสุดของเอกสารเรียกห้อง
รัฐธรรมนูญ ก่อนที่จะมีลงรายชื่อ ๑๐๐ คน

กลับเข้ามายังเนื้อหาของเรื่อง **จงพิทักษ์เจตนารมณ์ฯ**
ประเด็นที่อยากเล่า คือที่อาจารย์วาทินได้พูดไปบางส่วน แรกสุด
ท่านอาจารย์ปรีดีให้ความหมายเกี่ยวกับ ๑๔ ตุลา ว่าเป็นวัน
สำคัญวันหนึ่งในประวัติศาสตร์ชาติไทย ท่านอาจารย์ปรีดีนั้น
สวดุติชัยชนะของเขาวชน นิสิตนักศึกษา แต่สวดุติในฐานะที่เขาวชน
นักศึกษานั้นเป็นกองหน้าและได้รับความร่วมมือจากราษฎรไทย
ทุกชนชาติ ทุกชนชั้น ผมคิดว่ามันสำคัญ ในบทความจะพูด
เรื่องนี้ตลอดว่า ท่านอาจารย์ปรีดีมองนิสิตนักศึกษากับราษฎร
นั้นเป็นเอกภาพกัน หรืออีกนัยหนึ่งขบวนการ ๑๔ ตุลานั้น
เป็นในรูปทุกชนชั้นที่ผนึกกำลังกันเรียกร้องประชาธิปไตยสมบูรณ์
ประเด็นต่อมา คือที่คุณสินธุ์สวัสดิ์ได้อ่านไปแล้ว ท่าน
อาจารย์ปรีดีมองว่าเศรษฐกิจเป็นรากฐานของสังคม การเมือง
เป็นโครงสร้างส่วนบน วิธีการมองแบบนี้เป็นแบบลัทธิมาร์กซ์
บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงแนวคิดของลัทธิมาร์กซ์และแนวคิดของ
ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นเรื่องแปลกในสมัยที่ท่าน
อาจารย์ปรีดีเสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจ พ.ศ.๒๔๗๖ แล้วถูกกล่าว
หาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ในเอกสารเค้าโครงการเศรษฐกิจ ไม่มีร่อง
รอยของลัทธิมาร์กซ์ มันเป็นแนวคิดแบบสังคมนิยมที่พิพวรรณ
บุญทวี ซึ่งทำนิพนธ์เรื่องนี้ วิเคราะห์ว่าเป็นสังคมนิยมแบบซินติ
เกตไม่ได้เป็นแบบลัทธิมาร์กซ์เลย ซึ่งพอมาอ่านเรื่อง จงพิทักษ์

เจตนาธรรมณ์ฯ แนวการวิเคราะห์เป็นลัทธิมาร์กซ์จริง ๆ หมายถึงว่าท่านอาจารย์ปรีดีเออิลัทธิมาร์กซ์มาประยุกต์และอธิบายสังคมไทยมันจึงโยงกับนิยามประชาธิปไตยสมบูรณ์ของท่านอาจารย์ปรีดีคือท่านอาจารย์ปรีดีมองว่าประชาธิปไตยสมบูรณ์จะต้องสมานกับเศรษฐกิจต้องผสมกับความต้องการทางเศรษฐกิจของราษฎรคือจะต้องสนใจการสร้างเศรษฐกิจแก่ราษฎร ให้ราษฎรมีวัตถุประสงค์อันนี้ที่สำคัญคือรัฐธรรมนูญที่ตอบปัญหาทางการเมืองแล้วยังต้องตอบปัญหาเศรษฐกิจด้วย ระยะเวลาหลังจากพูดว่า ท่านอาจารย์ปรีดีเป็นคนแรกที่พูดถึงรัฐธรรมนูญที่กินได้

อันที่สามที่น่าสนใจ ท่านอาจารย์ปรีดีได้ฝากเตือนไว้เลยจากประสบการณ์ตอนที่ท่านอาจารย์ปรีดีเขียนเรื่องนี้อายุ ๗๓ ปีในขณะนั้นเพิ่งจะเดือนสองเดือนหลังจาก ๑๔ ตุลา ท่านอาจารย์ปรีดีเตือนถึงสองเรื่องในช่วงนั้น เรื่องแรกคือพูดถึงคนบางกลุ่มที่มาช่วงชิงชัยชนะ โดยเสนอให้เอาแต่พวกเขาไปเป็นต้นร่างในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ประเดี๋ยวจะพูดประเด็นนี้ต่อไปว่าหมายถึงกลุ่มของ มรว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่พยายามจะรณรงค์ให้ใช้รัฐธรรมนูญ ๒๔๙๒ เป็นต้นแบบของรัฐธรรมนูญใหม่ แต่ผมจะพูดอันที่สองที่ท่านอาจารย์ปรีดีได้เตือนไว้เลยคือ พวกซากแนวความคิดเก่า หรือพวกที่ต้องการเผด็จการทั้งหลายอาจจะฟื้นคืนมาได้ พวกนี้พยายามจะฟื้นคืนอำนาจขึ้นมาใหม่ต้องระวัง น่าเสียดายที่ท่านอาจารย์ปรีดียังไม่ได้พูดถึงว่าจะระวังอย่างไร เพราะเราทราบกันดีว่า หลังจากนั้น ๓ ปีต่อมา เกิดเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม พวกเผด็จการกลับมาจริง ๆ

กลับมาถึงเรื่องรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๓๒ เมื่อปลายปี ๒๕๑๖ ประเทศไทยใช้รัฐธรรมนูญมาแล้ว ๙ ฉบับ เมื่อปี ๒๕๑๖ ประเทศไทยเป็นประเทศที่ทำสถิติการใช้รัฐธรรมนูญมาก ตอนนั้น (๒๕๕๑) ก็ฉบับที่ ๑๘ อาจจะไปถึง ๑๙-๒๐ ตามลำดับ ฉบับที่กำลังจะร่างเป็นฉบับที่ ๑๐ ปี ๒๕๑๗ ท่านอาจารย์ปรีดีได้เตือนภัยของผู้ที่พยายามจะผลักดันแนวคิดรัฐธรรมนูญ ๒๕๓๒ ซึ่งก็คือกลุ่มของ มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ฉะนั้นจะอย่างไรที่จะขัดขวางและต่อต้าน นายปรีดีแนะนำประชาชนต้องพึ่งตัวเองคือใช้พลังของราษฎรเป็นที่จัดตั้งและป้องกันอำนาจเผด็จการที่แพ้ไป แล้วก็ผลักดันประชาธิปไตยแบบสมบูรณ์ ทำอย่างไรถึงจะป้องกันภัยจากพวกที่ต้องการจะฟื้นฟู ท่านอาจารย์ปรีดีใช้คำว่าพวกที่ต้องการจะฟื้นฟูระบบการปกครองเยี่ยงระบบทาสหรืออำนาจเผด็จการขึ้นมาอีก ตรงนี้สำคัญมาก ท่านอาจารย์ปรีดีก็เลยสรุปบทเรียนของคณะราษฎรให้ฟังว่า คณะราษฎรนั้นมีความผิดพลาดอย่างไร เหตุใดจึงไม่สามารถรักษาประชาธิปไตยสมบูรณ์เอาไว้ได้

ประเด็นหลักมี ๒ ข้อ ซึ่งอาจารย์วานิชได้พูดแล้วผมจะมาขยายอีกทีหนึ่ง ข้อหนึ่ง เพราะว่าคณะราษฎรมีความแตกแยกภายใน มีความแตกแยกทางด้านจิตใต้สำนึก แต่ท่านอาจารย์ปรีดีบอกว่า ถ้าเห็นว่าเพราะความแตกแยกภายในเป็นเหตุให้คณะราษฎรล้มเหลวนั้น ไม่ยุติธรรมเลย เพราะไม่มีคณะปฏิวัติหรือคณะบุคคลในโลกนี้ที่ไหนหรอกที่ไม่มีความแตกแยก ความแตกแยกหรือความขัดแย้งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของกลุ่มบุคคล

ท่านอาจารย์ปรีดีบอกว่าปัญหานั้นไม่ได้อยู่กับความแตกแยก แต่อยู่ที่ว่าจะจัดการกับความแตกแยกนั้นอย่างไร ท่านอาจารย์ปรีดีก็เตือนกับนิสิตนักศึกษาว่าให้ระวังเรื่องนี้ ในฐานะที่เป็นแกนนำการเคลื่อนไหวจะต้องระวังในเรื่องการแตกแยก ไม่ใช่ห้ามแต่ให้แก้ปัญหภายในให้ปัญหาลดลง ท่านอาจารย์ปรีดีอาจไม่ทราบหรือพอทราบ ตอนที่กำลังเขียนบทความนี้ ตอนที่นำเสนอบทความช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๑๖ ศูนย์นิสิตฯ แตกแยกกันจนไม่มีขึ้นดี อันนี้เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งคนทั่วไปอาจไม่ทราบหลังจาก ๑๔ ตุลาคม เหล่านิสิต นักศึกษาได้รับชัยชนะแล้ว แต่ก็เกิดความแตกแยกกันอย่างหนัก และได้เกิดการชักฟอกกันภายในศูนย์นิสิต จนในที่สุด คุณสมบัติ ดำรงธัญญาวงศ์ ซึ่งเป็นเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยต้องลาออก และนอกจากนี้คุณเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ซึ่งเป็นประชาสัมพันธ์ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยก็ลาออกมาตั้งขบวนการของตัวเองเรียกว่าสหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย ผลการแตกของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ทำให้ขบวนการนักศึกษาเคลื่อนไหวโดยไม่มีผู้นำที่ชัดเจนเป็นเวลามากกว่าหนึ่งปี โดยทั่วไปเราจะมองกันภายหลังว่า ขบวนการนักศึกษานั้นเคลื่อนไหวอย่างเป็นเอกภาพ ความจริงไม่ได้เป็นอย่างนั้นเลย ความเป็นเอกภาพเพิ่งจะเกิดขึ้นอย่างจริงจังเมื่อเกรียงกมล เล่าห์ไพโรจน์ รับตำแหน่งเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เดือนมิถุนายน ปี ๒๕๑๘ ตั้งแต่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ จนถึงมิถุนายน ปี ๒๕๑๘ ขบวนการนัก

ศึกษาเคลื่อนไหวเองอย่างสะเปะสะปะ ไม่มีองค์กรนำที่ชัดเจน ไม่มีการประสานกัน ช่วงนั้นมีการเปลี่ยนตำแหน่งเลขาธิการ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาหลายคน อย่างเช่น คุณช่างทอง โอภาสศิริวิทย์ แม้กระทั่ง คำบุญ สิทธิสมาน เคยเป็นเลขาธิการ ในช่วงนั้น แต่ก็คุมสถานการณ์ไม่ได้เลย สรุปลแล้วศูนย์กลาง นิสิตนักศึกษา นำไม่ได้หรือแตกกันอย่างมาก

กลับมาที่งานของท่านอาจารย์ปรีดีต่อ **ประเด็นแรก**สรุปว่า ความแตกแยกอยู่ที่กลุ่มก้าวหน้าต้องการประชาธิปไตยสมบูรณ์ จะมีฝ่ายถอยหลังลงคลองต้องการเผด็จการทหาร ซึ่งท่านอาจารย์ปรีดีสรุปไว้ด้วยซ้ำว่าระบบเผด็จการทหาร หรือระบบการปกครองเยี่ยงทาสนั้นล้าหลัง ถอยหลังยิ่งกว่าระบบศักดินา

ประเด็นที่สอง การเชิญขุนนางเก่ามาร่วมประกอบในรัฐบาลและเสนอให้พระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นประธานกรรมการราษฎรต่อมาได้เป็นนายกรัฐมนตรี เพราะปรีดี พนมยงค์เป็นคนเสนอ ท่านอาจารย์ปรีดีสรุปว่าเป็นความผิดพลาด เพราะท้ายที่สุด พระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นผู้ที่มีความคิดเก่า แต่ท่านอาจารย์ปรีดีก็ให้ความเป็นธรรมกับพระยามโนปกรณนิติธาดา บอกว่าไม่ได้เป็นเพราะพระยามโนปกรณอย่างเดียว แต่เป็นเพราะพวกกลุ่มความคิดเก่าในคณะราษฎรที่มาร่วมมือกับพระยามโนปกรณนิติธาดา ก่อให้เกิดการปิดสภา งดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา แต่ผมขอมองต่างมุม ผมกลับมองว่าท่านพระยามโนปกรณนิติธาดากลับเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในขณะนั้น เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ เพราะว่าขณะนั้นมีการ

เสนอรายชื่อประธานกรรมการราษฎร ๒ คน อีกคนหนึ่ง คือ พระยาพหลพลพยุหเสนาเสนอพระองค์เจ้าบรมเดช ถ้าไม่เอาพระยามโนปกรณ์นิติธาดา แต่เลือกพระองค์เจ้าบรมเดชคงจะหนักกว่านี้ เพราะตอนที่เลือกเอาพระยามโนปกรณ์ฯ นั้นประเมินอนาคตไม่ได้

ประเด็นที่น่าสนใจต่อมาคือ ท่านอาจารย์ปรีดีประเมินประวัติศาสตร์ทั้งหมดตั้งแต่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ มาจนถึง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ท่านอาจารย์ปรีดีจะเล่าถึงสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนาซึ่งเป็นสมัยประชาธิปไตย จนมาถึงสมัยหลวงพิบูลสงคราม แรก ๆ ก็ยังเป็นประชาธิปไตย แต่ต่อมาได้มีพวกกล้าหลังมาสนับสนุนหลวงพิบูลสงคราม ให้ปกครองแบบฟาสซิสต์ คนหนึ่งที่ท่านอาจารย์ปรีดีเอ่ยชื่อไว้ในนี้คือหลวงวิจิตรวาทการ หลวงวิจิตรนั้นจัด “ระบำผู่ไก่” เพราะจอมพล ป. เกิดปีระกา หลวงวิจิตรวาทการแสดงเป็นชายชราง่อยเปลี้ยเสียขา พอมาเจอหลวงพิบูลฯ ผู้มีบุญ อาการง่อยเปลี้ยเสียขา ก็หายไปหมด ฟังดูแล้วผมว่าหลวงวิจิตรวาทการผูกเรื่องได้เก่งมาก ท่านอาจารย์ปรีดีบอกว่า เพราะอย่างนี้หลวงพิบูลฯ เลยเปลี่ยนไป ตอนที่ได้รับพระราชทานเลื่อนยศจากนายพลตรีเป็นจอมพล หลวงพิบูลฯ ไม่ยินดีที่จะรับ ไม่ยอมไปรับคทาจอมพล จนคณะผู้สำเร็จราชการต้องเอาคทาจอมพลมาให้ที่ท่าเนียบ ท่านอาจารย์ปรีดีวิจารณ์ว่าไม่ใช่ความผิดของหลวงพิบูลฯ โดยตรงเลยเสียทีเดียว แต่เป็นเพราะคณะผู้สำเร็จราชการประกอบด้วย พระองค์เจ้าอาทิตย์กับเจ้าพระยาพิชัยโยธินเกรงใจหลวงพิบูลฯ มากกว่าจะ

เห็นประโยชน์ของประเทศชาติ จึงทำให้หลวงพิบูลฯ ถลาไปในทางเสียหาย จนในที่สุดท่านอาจารย์ปรีดี ส.ส.ประเภทที่ ๑ กับ ส.ส.ประเภทที่ ๒ ต้องรวมกันใช้วิธีการประชาธิปไตยบีบให้จอมพล ป. ต้องลาออก ในที่สุดประเทศก็กลับคืนสู่ประชาธิปไตย ได้มีการปรับปรุงรัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕ มาเป็นฉบับพฤษภาคม ๒๔๘๙ ฉบับนี้เป็นฉบับที่รัชกาลที่ ๘ พระราชทาน

ประเด็นต่อไปที่ท่านอาจารย์ปรีดีพูดถึงก็คือ ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้ว พวกเผด็จการฟื้นคืนชีพได้อย่างไร ท่านอาจารย์ปรีดีก็สรุปว่า มาจากการรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ที่มีการทำลายรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๒๔๘๙ แล้วเอาฉบับใต้ตุ่มมาใช้แทน แล้วตั้งให้พรรคประชาธิปไตยเป็นรัฐบาลโดยผ่านการเลือกตั้งที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งในกรณีนี้ท่านอาจารย์ปรีดีพูดอยู่ประเด็นเดียวคือ การกำหนดอายุผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มันไม่เป็นประชาธิปไตย ทำให้คนหนุ่ม ๆ นั้นไม่สามารถจะเข้าร่วมในกระบวนการได้ จากนั้นก็มีการผลักดันรัฐธรรมนูญปี ๒๔๙๒ ซึ่งไม่เป็นประชาธิปไตยเลย ในความคิดของท่านอาจารย์ปรีดี แต่ท่านอาจารย์ปรีดียกเรื่องเดียว คือเรื่องวุฒิสภาที่ดำรงตำแหน่งจากฉบับใต้ตุ่มให้เป็นต่อไป จากนั้นท่านอาจารย์ปรีดีก็เล่าต่อมาถึงคณะรัฐประหารปี ๒๔๙๔ เอารัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๔๗๕ มาใช้ จนกระทั่งปลายสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จอมพล ป. ได้ทราบข้อเท็จจริงหลายประการ และได้แสดงความบริสุทธิ์ โดยการส่งตัวแทนไปเจรจากับท่านอาจารย์ปรีดีที่เมืองจีนว่าจะมีการรื้อฟื้นคดีสวรรคตและก็จะปกครองแบบประชาธิปไตย

สมบูรณ แต่ท่านอาจารย์ปรีดีบอกว่าพวกชากเดนครบบทาสใส่ร้าย
จอมพล ป. ว่าไม่เคารพกษัตริย์ และก็นุหนให้จอมพลสฤษดิ์ยึด
อำนาจ และก็มีกรมโฆษณาว่า จอมพลสฤษดิ์จะพิทักษ์ราชบัลลังก์

จนที่สุดจอมพลสฤษดิ์ทำการรัฐประหารครั้งที่ ๒ โดย
ปรึกษากับหลวงวิจิตรวาทการอีกแล้ว หลังจากนั้นมีการประกาศ
ใช้รัฐธรรมนูญปกครองที่มีเพียง ๒๐ มาตรา โดยเฉพาะมีมาตรา ๑๗
ที่ให้อำนาจล้นฟ้าแก่นายกรัฐมนตรี ข้อวิเคราะห์มาตรา ๑๗ ของ
ท่านอาจารย์ปรีดีแปลกมาก คือบอกว่ามาตรา ๑๗ นั้น เป็น
มาตราที่ตัดพระราชอำนาจลง หมายถึงให้อำนาจแก่จอมพล
สฤษดิ์มากกว่าให้อำนาจแก่พระมหากษัตริย์ ในการพระราชทาน
อภัยโทษนั้นก็หมดไป ทำให้จอมพลสฤษดิ์สามารถประหารชีวิต
ใครต่อใครได้ตามใจชอบ จอมพลสฤษดิ์ได้ทำการทุจริตยกยอก
เงินแผ่นดินเป็นจำนวนมากไปบำเรอสตรีในฮาเร็ม แต่ก็ยังมี
พวกชากเดนครบความคิดเก่าพยายามอธิบายว่าจอมพลสฤษดิ์นั้น
เป็นผู้พิทักษ์ราชบัลลังก์ แม้จะมีปัญหาเรื่องผู้หญิงก็ไม่เสียหาย
ต่อมาท่านอาจารย์ปรีดีก็อธิบายต่อเรื่องจอมพลถนอมรัฐประหาร
จนเกิด ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ข้อเสนอสำคัญท้ายสุดที่ท่านอาจารย์
ปรีดีเสนอเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ๒ ข้อ คือ

๑) ท่านอาจารย์ปรีดีเสนอให้ร่างรัฐธรรมนูญตาม
เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ ตรงนี้ไม่พอ ท่านชี้ว่าข้อเสนอ
ตรงกับเจตนารมณ์ของพระปกเกล้าฯ และเจตนารมณ์ตาม
รัฐธรรมนูญปี ๒๔๘๕ ที่ให้สภาผู้แทนราษฎรและพฤษสภา
มาจากการเลือกตั้งทั้งคู่ ท่านอาจารย์ปรีดีคัดค้านรัฐธรรมนูญปี

๒๔๙๒ ที่ให้องคมนตรีเป็นผู้แต่งตั้ง นี่เป็นเรื่องที่แปลกมาก เพราะตอนที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๔๘๙ พระปกเกล้าฯ ได้เสด็จสวรรคตไปแล้ว ไม่น่าจะรับรู้เรื่องปี ๒๔๘๙ เลย

๒) น่าสนใจมาก ท่านอาจารย์ปรีดีได้เสนอให้เพิ่มอำนาจของพระมหากษัตริย์ ท่านอาจารย์ปรีดีคิดว่า การเพิ่มอำนาจกษัตริย์นั้น จะมีส่วนช่วยในการคัดค้านเผด็จการทหาร พูดตรง ๆ คือท่านอาจารย์ปรีดีต้องการตั้งสถาบันกษัตริย์เข้ามาถ่วงดุลอำนาจทหารทำให้ทหารไม่สามารถใช้อำนาจเผด็จการได้ ท่านอาจารย์ปรีดียกตัวอย่างการสนทนาระหว่างรัชกาลที่ ๗ กับพระยาพหลพลพยุหเสนาเรื่องที่ว่า ถ้าหากมีใครมาทำลายรัฐธรรมนูญ รัชกาลที่ ๗ นั้นจะทำอย่างไร รัชกาลที่ ๗ ตอบว่า จะไม่ลงพระปรมาภิไธย จะสละพระราชสมบัติอะไรทำนองนั้น ให้เจ้านายองค์อื่นมาเซ็นแทน

ผมคิดว่าข้อเสนอสองข้อนี้น่าสนใจมาก ๆ ข้อเสนอที่ว่าข้อ ๑ เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์นั้นตรงกับ รัชกาลที่ ๗ ข้อ ๒ เพิ่มอำนาจกษัตริย์ในการคัดค้านอำนาจเผด็จการ ผมอยากตั้งข้อสังเกตสัก ๓-๔ ข้อแรก ท่านอาจารย์ปรีดีผิดใหม่หรือตีความได้ใหม่ว่า ในท้ายสุดท่านอาจารย์ปรีดีก็นิยมเจ้าการเสนอเพิ่มพระราชอำนาจของท่านอาจารย์ปรีดี อยู่ในบริบทเดียวกับที่มีการเสนอเพิ่มพระราชอำนาจในระยะปีสองปีที่ผ่านมาหรือไม่ ผมคิดว่าไม่ ผมคิดว่าตีความอย่างนั้นไม่ได้ เพราะข้อสรุปของท่านอาจารย์ปรีดีสองข้อนั้น คงต้องอธิบายกันอย่างที่ ผมพูดเกริ่นในบริบทของปลายปี ๒๕๑๖ เมื่อสักครู่นี้ คือ

๑) เราต้องเข้าใจว่า ปลายปี ๒๕๑๖ นั้น แนวคิดสังคมนิยมยังไม่เฟื่องฟู ขบวนการนักศึกษาในช่วงนั้นอาจมีบางส่วนที่ได้รับแนวคิดสังคมนิยม แต่ยังไม่ได้ครอบงำ ยิ่งกว่านั้น ในปลายปี ๒๕๑๖ ความรู้สึกที่สังคมไทยถูกครอบงำจากเผด็จการ เป็นเวลายาวนานนั้นยังคงอยู่ ปลายปี ๒๕๑๖ เราต้องเข้าใจว่า เหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖ นั้น เป็นเหตุการณ์การเคลื่อนไหวของแนวร่วม หมายถึงพลังทุกฝ่ายที่ต่อต้านเผด็จการหมายถึงถึงฝ่ายนิยมกษัตริย์ สังคมนิยม เสรีนิยม นักศึกษา เยาวชน ทุกฝ่าย การแยกกันระหว่างฝ่ายนิยมเจ้าตัวจริง ชัดแย้งกับฝ่ายสังคมนิยมยังไม่เกิด คงไม่สามารถตีความง่าย ๆ ว่าข้อเสนอแบบนี้ท่านอาจารย์ปรีดีนิยมเจ้า

๒) ผมคิดวามันอยู่ในกระแสเหมือนกัน คือว่าท่านอาจารย์ปรีดีเลือกตีความสถาบันกษัตริย์ โดยเสนออย่างผสมกลมกลืนในสังคมไทย เช่น ในบทความท่านอาจารย์ปรีดีไม่พูดถึงความขัดแย้งระหว่างคณะราษฎรกับรัชกาลที่ ๗ จนนำมาสู่รัชกาลที่ ๗ สละพระราชสมบัติ ไม่พูดถึงความขัดแย้งเรื่องการเลือก ส.ส. ประเภท ๒ เรื่องอำนาจไว้ได้ เรื่องภาษีมรดก ที่เป็นเหตุให้รัชกาลที่ ๗ ไม่พอพระทัยคณะราษฎร ท่านอาจารย์ปรีดีไม่พูดถึงเรื่องกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก ที่จะนำไปสู่เหตุการณ์รัฐประหารปี ๒๔๙๐ ท่านอาจารย์ปรีดีข้ามไม่พูดถึงความขัดแย้งระหว่างรัชกาลที่ ๙ กับจอมพลป.พิบูลสงคราม ในช่วง ๒๔๙๙-๒๕๐๐ ในประเด็นต่าง ๆ หลายประเด็นท่านอาจารย์ปรีดีเลือกที่จะไม่พูดถึง และตีความให้ผสมกลมกลืน

ซึ่งผมคิดว่ามันก็สอดคล้อง การตีความในลักษณะเดียวกันนี้มันสอดคล้องกับกระแส สอดคล้องกับแนวการนำเสนอวาทกรรมประชาธิปไตยในช่วงปลายปี ๒๕๑๖ ก่อนปี ๒๕๑๗

๓) เราจะเห็นว่าท่านอาจารย์ปรีดีเสนอว่า ภัยของประชาธิปไตยสมบูรณ์ในขณะนั้นก็คือภัยของเผด็จการทหาร ท่านอาจารย์ปรีดีไม่ได้พูดถึงภัยที่สำคัญอีกภัยหนึ่งคือภัยคุกคามของกลุ่มนิยมเจ้า คือพวกที่นิยมระบบเก่า คล้าย ๆ กับพวกที่ต่อต้านคณะราษฎรไม่ต้องการเปลี่ยนแปลง ต้องการฟื้นฟูอำนาจของเจ้านายเชื้อพระวงศ์ตามระบบเก่า พวกนี้ชอบคิดว่าเจ้านายเชื้อพระวงศ์นั้นมีบุญคุณต่อบ้านเมือง การปฏิบัติของคณะราษฎรจึงเป็นกบฏ ฉะนั้นการคุกคามของฝ่ายนิยมเจ้ามันเชื่อมโยงกับสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งท่านอาจารย์ปรีดีไม่ได้พูดถึงเลย ก็คือการทำพระยาพลพลพยุหเสนาและหลวงพิบูลสงครามได้ใช้อำนาจปราบปรามกวาดล้างพวกนิยมเจ้า จับพวกนี้เข้าคุก จับไปอยู่เกาะตะรุเตา รวมทั้งประหารชีวิต ในระยะหลังมีการตีความว่า การใช้อำนาจเผด็จการบางส่วนเริ่มมาจากพระยาพลพลพยุหเสนา อีกส่วนก็เรื่องของหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งมีการพิจารณาเทียบเคียงการใช้อำนาจของนโปเลียน โบนาปาร์ต ในการปกป้องการปฏิวัติฝรั่งเศส หลวงพิบูลสงครามก็ปกป้องหลักการของคณะราษฎรในแบบเดียวกัน พุดง่าย ๆ คือถ้าพวกคณะราษฎรไม่ใช่กำปั้นที่เข้มแข็งไม่มีทางที่จะจัดการกับพวกนิยมระบบเก่าได้ ฉะนั้น การเกิดของเผด็จการของหลวงพิบูลสงครามส่วนหนึ่งมันเป็นเงื่อนไขภายในของคณะราษฎรเอง มองในแง่นี้

การตีความระยะหลัง ท่านอาจารย์ปรีดีหรือหลวงประดิษฐมนูธรรม
 ตอนนั้น เป็นผู้ร่วมมือของจอมพล ป. เสียด้วยซ้ำในการจัดการ
 กับพวกระบบเก่า แต่ว่าในบทความนี้ ท่านอาจารย์ปรีดีน่าจะ
 ตั้งใจข้ามประเด็นนี้เพื่อที่จะไม่พินผอยหาตะเข็บ ไม่สร้างความ
 ขัดแย้งกับฝ่ายนิยมเจ้า ซึ่งขณะนั้นเป็นแนวร่วมในการต่อต้าน
 เผด็จการ

๔) ผมจะสรุปว่า บทความทั้งหมดนี้มันนำมาสู่การทบทวน
 ประวัติศาสตร์เหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖ เพราะระยะหลังมี
 การเสนอภาพหนึ่งที่ว่าขบวนการนักศึกษาเป็นฝ่ายซ้าย เป็นขบวนการ
 สังคมนิยมโดยตลอด แต่ผมจะชี้ให้เห็นว่าการเป็นฝ่ายซ้ายเป็น
 ขบวนการสังคมนิยมของนักศึกษาเป็นวิวัฒนาการความขัดแย้ง
 ระหว่างฝ่ายนิยมเจ้า กับฝ่ายสังคมนิยมที่จะพัฒนาต่อมาเป็นเรื่อง
 ระยะหลัง เมื่อปลายปี ๒๕๑๖ นั้น ยังไม่เห็นเค้าของเหตุการณ์
 ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ จริง ๆ ท่านอาจารย์ปรีดีเตือนไว้ก่อน น่า
 จะเป็นเหตุผลอันหนึ่งที่ผมพูดว่าทำไมท่านอาจารย์ปรีดีถึงไม่พูด
 ถึงมาตรการป้องกัน เพราะท่านอาจารย์ปรีดีก็อยู่ภายใต้กระแส
 อันเดียวกันนี้ เมื่อกลับไปอ่านเรื่อง **จงพิทักษ์เจตนารมณ์ฯ** เรา
 ก็จะได้เห็นอะไร ก็ขอจบแค่นี้ครับ

นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย (ผู้ดำเนินรายการ) :

มีแง่คิดหลายอย่างในบทความชิ้นนี้ อันนี้เป็นมุมมองหนึ่ง
 ของอาจารย์สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ ในรายละเอียดนั้นนักวิชาการ
 หลายท่านที่เคยได้อ่านผลงานชิ้นนี้ก็ได้อภิปรายกันไปแล้วต่าง ๆ นานา

มีหลายเรื่องที่อาจารย์สุธาชัยยังไม่ได้พูดถึง เช่น การที่ท่านอาจารย์ปรีดีเรียกร้องให้ราษฎรจัดตั้งกองทัพของราษฎร และก็ทำเพื่อราษฎรโดยราษฎรเอง ท่านอาจารย์ปรีดีได้บอกว่า วิธีการอย่างนี้เอาเยี่ยงประเทศสวีเดนแลนด์ เป็นต้น อาจจะเป็นรากเหง้าอันหนึ่งในความคิดของท่านอาจารย์ปรีดีที่เลือกเสนอนั้น ช่วงนั้น มีหลายเรื่องที่ท่านอาจารย์ปรีดีละไว้ ที่เราได้มาศึกษาในระยะหลัง เราจะเห็นความขัดแย้งสำคัญ ๆ ที่ทำให้ท่านอาจารย์ปรีดีต้องพลัดพรากไปจากประเทศไทย ก็มีแนวคิดในเรื่องของฝ่ายอนุรักษนิยมที่ไม่ต้องการให้ท่านอาจารย์ปรีดีอยู่ในเมืองไทย รวมมือกับเผด็จการทหาร จะเห็นขบวนการหลายอย่างที่เกิดขึ้น ท่านอาจารย์ปรีดีก็ได้ให้ภาพ เป็นบันทึกประวัติศาสตร์แง่คิดมุมมองที่ท่านอาจารย์ปรีดี ได้เลือกสำหรับนำมาใช้ในช่วงเวลานั้น หลายอย่างที่อาจารย์สุธาชัยให้แง่คิดกับเราต้องกลับไปทบทวน กับไปวิเคราะห์เรื่องวิวัฒนาการของขบวนการนิสิตนักศึกษาประชาชนจริง ๆ ว่า มีจังหวะก้าวอย่างไร ได้ผ่านสิ่งต่าง ๆ มาอย่างไร จนถึงวันนี้เราได้เรียนรู้อะไรกันไปบ้าง ต่อไปขอเรียนเชิญ อาจารย์ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์

ดร.ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ :

สวัสดีครับ ขอขอบคุณครับคุณสินธุ์สวัสดิ์ แล้วก็ขอขอบคุณทางสถาบันปรีดี พนมยงค์ ที่เชิญผมมาพูดในวันนี้ ผมได้อ่านแล้วก็ฟังจากคนที่รู้จักใกล้ชิดที่ท่านมาก่อน มีอยู่ ๒-๓ ประเด็นที่ท่านอาจารย์ปรีดีพูด แล้วผมคิดว่าเป็นแนวคิดที่ล้ำยุค ล้ำหน้า

มาก สังเกตได้ว่าหลาย ๆ เรื่องที่อาจารย์สุธาชัยได้กล่าว และ
ก็ที่ท่านอาจารย์ปรีดีได้เสนอไว้ในนิพนธ์เรื่อง **จงพิทักษ์เจตนา
รমনันท์** ก็ยังอยู่กับเราในปัจจุบัน

ผมขอยกตัวอย่างสั้น ๆ สองตัวอย่างในท้ายของบท
นิพนธ์นี้ ท่านอาจารย์ปรีดีได้พูดถึงตุลาการรัฐธรรมนูญที่ไม่
ยุติธรรม เพราะว่าได้รับการแต่งตั้ง แล้วก็เสนอว่า การจะให้ผู้
พิพากษาศาลฎีกาเข้ามาร่วมการตัดสิน เพื่อจะได้ไม่อยู่ภายใต้
อิทธิพลของรัฐบาล ถ้าเราสังเกตดูนะครับ ปัญหาเรื่องความ
ยุติธรรมในบ้านเรานั้นยังมีอยู่ ผมคิดว่าศาลรัฐธรรมนูญก็อาจ
จะยังมีข้อกังขาว่ามีความเป็นกลางขนาดไหน ในขณะที่เดียวกัน
ศาลฎีกาค่อนข้างมีอิสรภาพ จะเห็นว่ากรณีที่เป็นคดีกันอยู่
สาเหตุที่นักการเมืองกลัวอยู่เพราะเขาเข้าไม่ถึงศาลฎีกา ศาลฎีกา
เป็นระบบที่มีกลไกในการเลือกของตัวเอง มีหลายคนด้วย ไม่
เหมือนกับศาลรัฐธรรมนูญที่ตั้งกันขึ้นมา แล้วเราก็เห็นว่า ในปี
๒๕๔๔ ศาลรัฐธรรมนูญได้ตัดสินเรื่องชุกหุนของอดีตนายก
รัฐมนตรีทักษิณ ก็เป็นข้อกังขาหัวใจต่อหลายฝ่าย ๘ ต่อ ๗ ให้
หลุดคดีนั้น

อีกประเด็นหนึ่งผมคิดว่าท่านอาจารย์ปรีดีมีความคิดก้าว
ไกล ล้ำยุค สาเหตุหนึ่งคือความคิดล้ำยุคจริง อีกส่วนก็คือ
ประเทศไทยเราพัฒนามาน้อย พัฒนาการ การเมือง เศรษฐกิจ
สังคมไทยเยอะ มีพลวัตสูง แต่ว่าในบริบทของเศรษฐกิจ
การเมืองใครมีอำนาจ อำนาจอยู่ตรงไหน ยังพัฒนามาน้อย
ท่านอาจารย์ปรีดีพูดเมื่อ ๓๕ ปีที่แล้วยังก้อง ๆ อยู่ ยังมีผลที่

เห็นได้อยู่ในปัจจุบัน ข้อคิดหนึ่งที่ผมอยากจะหยิบยกมาก็คือเรื่องรัฐธรรมนูญ จริง ๆ แล้วรากเหง้ามันคือเรื่องปากท้อง ผมดูในนิพนธ์ **จงพิทักษ์เจตนารมณ์ฯ** แล้วนะครับ ผมอาจจะคิดต่างจากอาจารย์สุชาชัยอยู่นิดหนึ่ง ไม่เชิงมาร์กซิสต์ตรง ๆ ท่านอาจารย์ปรีดีน่าจะพูดถึงเรื่องการครอบครองกลไกการผลิต เรื่องกลไกโครงสร้าง ต่างก่อให้เกิดการเหลื่อมล้ำ ยังมีเรื่องของกากรกดขี่ ช่มเหง อันนี้ต้องชัดเจน ผมคิดว่าหนังสือยังคลุมเครืออยู่แต่ว่าเป็นเจตนารมณ์ที่อยากจะเห็นความยุติธรรมเกิดขึ้นในสังคมรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในหมวดที่ ๗ มาตรา ๘๓ กับ ๘๔ มันขัดแย้งกันนิด ๆ ๘๓ บอกว่ารัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง แล้วมาตรา ๘๔ มีตั้ง ๑๔ อนุมาตรา ที่สำคัญอย่างอนุมาตรา ๓ บอกว่าต้องมีวินัยทางการเงินการคลังเพื่อสนับสนุนเสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีอากรให้มีความเป็นธรรม และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม อนุมาตรา ๖ ส่วนหนึ่ง ดำเนินการให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม คุ่มครอง ส่งเสริม และขยายโอกาสในการประกอบอาชีพของประชาชน อนุมาตรา ๗ ส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ คุ่มครองแรงงานเด็กและสตรี อนุมาตรา ๘ คุ่มครองและรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิตและการตลาด อนุมาตรา ๑๐ จัดให้มีสาธารณูปโภค ขั้นพื้นฐานอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิต แต่ละพรรคเป็นเรื่องปากท้องสภาพความเป็นอยู่ มาตรฐานความเป็นอยู่ทั้งนั้น เป็นเรื่อง

ทำนองที่ท่านอาจารย์ปรีดีเสนอไว้ ถ้าเราถามว่าจะมีรัฐธรรมนูญ
ไปทำไมก็จะมีคำตอบหลายแบบบางคนอาจจะบอกว่ามันเรื่องของ
ของสิทธิเสรีภาพ บางคนอาจจะบอกว่าเป็นเรื่องของความยุติธรรม
ก็แน่นอน แต่ผมคิดว่าเรื่องปากท้องมันเกี่ยวข้องกับความยุติธรรม
เป็นเรื่องหลัก พอตีผมสอนเรื่องเศรษฐกิจการเมือง หลายอย่าง
ที่เราเห็น ที่มันมาจากผลประโยชน์ แต่ว่าสมัยนี้ผมคิดว่ามัน
ยังไม่เปลี่ยนแปลงเท่าไร ผมขอกระโดดไปเลย จะไม่พูดถึง
สมัยก่อนมาก จะพูดถึงรัฐธรรมนูญสมัยนี้เลยแล้วกัน

เมื่อสักครู่อำจารย์สุธาชัยได้พูดถึงรัฐธรรมนูญปี ๒๔๘๕
แล้วก็ปี ๒๔๙๒ ซึ่งมีความขัดแย้งกันอยู่ รัฐธรรมนูญ ๒๔๘๕
ดูเหมือนว่าจะเป็นประชาธิปไตยมากกว่า แต่ก็ใช้งานได้ไม่นาน
ส่วนรัฐธรรมนูญปี ๒๔๙๒ จะเป็นอนุรักษนิยม มีการแต่งตั้ง
เป็นหลัก ถ้ามาดูปัจจุบัน ๑๐-๒๐ ปีที่ผ่านมา เราก็มีความขัด
แย้งระหว่างรัฐธรรมนูญสองฉบับ ฉบับ ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐
ในส่วนของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ กำลังเป็นปัญหาบ้านเมืองอยู่
ก็มีกลุ่มคนที่อยากแก้รัฐธรรมนูญในฉบับนี้ ไม่ว่าจะเป็นอย่าง
ส่วนหรือทุกส่วน บางคนก็มีความเห็นต่างกันว่าจะแก้ตรงไหน
เพราะว่ามีที่มาแบบไม่ชอบธรรมทุกฝ่าย ผมยังไม่เห็นใครบอกว่า
รัฐธรรมนูญฉบับนี้ดีจริง ๆ ทุกฝ่ายที่ได้ฟังมาบอกว่ามันมีข้อ
บกพร่อง แต่บางฝ่ายบอกว่าถึงจะบกพร่องยังไงก็ขอให้ใช้ไปก่อน
อย่าเพิ่งไปแก้ คนที่จะแก้ก็เข้าตาจนว่าต้องแก้เพราะเขาอาจจะ
อยู่ไม่รอด ก็เป็นสงครามการต่อสู้กันระหว่างจะแก้หรือไม่แก้
เป็นการต่อสู้ที่ต่อเนื่อง โครงสร้างของวิกฤตการณ์เมืองไทยใน

ช่วงสามปีที่ผ่านมาไม่ได้เปลี่ยนแปลง กำลังภายในก็เดิมๆ ที่สู้กันพวกเดิมหมด แค่เปลี่ยนเนื้อหากับฉากไป ฉากปัจจุบันนี้คือ แก่หรือไม่แก่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ สาเหตุที่ฝ่ายที่จะแก่ก็ต้องแก่ คือเขาจะโดนยุบพรรค รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ได้ฝังมาตรการบางอย่างไว้ที่ คมช. อาจจะไม่ได้อคิดว่ามันจะมีพลังขนาดนั้นได้ ก็คือมีเรื่องต่อเนื่องมาหลังจากการเลือกตั้งอย่างที่เราเห็นว่าบ้านเรา การซื้อเสียงนั้นมีทุกยุคสมัยมีมาเรื่อยๆ จะมาในรูปแบบใด แยกขนาดไหน เพื่ออะไร ใครทำก็อาจจะต่างกัน รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็มีการจู่เอาไว้เลยว่า ใครมีพฤติกรรมเหล่านี้อาจจะต้องเพิกถอนสิทธิ์ ๕ ปี ถ้าผู้บริหารพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการที่ทำให้เกิดการเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรมก็อาจจะทำให้พรรคการเมืองนั้นโดนยุบ กรณีนี้ก็เป็นที่กรณีของพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย พรรคสมัครสมาชิกไปตาย ซึ่งพรรคสมัครสมาชิกและพรรคชาติไทยนั้นก็ชัดเจนแล้วว่า มีแนวโน้มมีมติออกมาว่าสื่อเข้าพฤติกรรมนี้ ส่วนพรรคพลังประชาชนก็เช่นกัน เมื่อคุณยงยุทธ ดิยะไพรัช ผู้บริหารพรรคได้โดนกล่าวหา มีข้อตัดสินของ กกต.แล้วมีการซื้อเสียง ต่อไปถ้าเป็นไปตามครรลองนี้ แนวโน้มที่ทั้งสามพรรคจะโดนยุบก็มีสูง ผมไม่ได้ติดตามเรื่องการเมืองไทย เป็นเรื่องที่ยืดอาด น่ากลุ้ม น่าเครียด อุตสาหะไปพักผ่อนมา พักร้อนครั้งแรกในรอบสองปีครึ่ง ตอนไปเมืองนอกผมยังเจอ อาจารย์ชเนศ กลับมาเมืองไทยทุกอย่างเหมือนเดิม ไม่มีอะไรดีขึ้นเลย โครงสร้างของความขัดแย้งก็ยังเหมือนเดิม ฝ่ายที่จะโดนยุบก็ไม่นั่งดูดาบปล่อยให้โดนยุบ เราเป็นเขาเราก็ไม่ยอมให้โดนยุบหรอก แล้ว

โดนยุบเรื่องชื่อเสียง เขากำหนดมาเลี้ยง เขาก็ถามว่าพรรคประชา
ธิปไตยไม่ได้ทำหรือ ไม่ได้ทำสักนิดเลยหรือ ผมว่ามันเป็นเรื่องที่
ยังตะขิดตะขวง เขาต้องพยายามแก้รัฐธรรมนูญให้ได้ โดยเฉพาะ
มาตรา ๒๓๗ เรื่องการยุบพรรค แต่ตัวก็มีข้อถกเถียงกันระหว่าง
ในพรรคพลังประชาชนเอง และก็พรรคร่วมรัฐบาลเองว่าจะแก้
ตรงไหน ทางพรรคพลังประชาชนต้องการแก้ทั้งยวง รวมไปถึง
มาตรา ๓๐๔ มาตราสุดท้าย มันเป็นมาตราที่เขียนไว้ประมาณ
ว่าทุกอย่างที่ทำมาแล้วถูกต้องแล้ว มีผลแล้ว ห้ามไปย้อนกลับนั้น
รวมถึงรัฐธรรมนูญชั่วคราวในช่วงรัฐประหาร รวมทั้งการตั้ง คตส.
การสอบสวนการกล่าวหาอดีตนายกทักษิณและพรรคพวก ส่วน
พรรคประชาธิปัตย์และพรรคชาติไทยอาจจะกลัวแค่โดนยุบพรรค
เพราะไม่กระทบต่อเขาโดยตรง มันก็จะเป็นการยื้อกันอยู่ตรงนี้
อาทิตย์หน้าก็คงจะทราบกันว่า เขาสามารถตกลงกันได้ใหม่ว่า
จะแก้กันตรงไหน ไม่งั้นอาจไม่ทันการปิดประชุมสภาสัปดาห์
ตรงนี้พรรคพลังประชาชนเสนอว่าต้องมีการเลือกตั้ง สสร.ขึ้นมา
คุณจาตุรนต์ ฉายแสง ก็เสนอว่า น่าจะตั้ง สสร. ขึ้นมา ฝ่ายที่
ไม่ต้องการให้แก้เลยนำโดยพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย
บอกว่า ต้องใช้ไปก่อน ส่วนพลังประชาชนส่วนที่เป็นฝ่ายที่แข็ง
กระด้าง เสนอว่าจะแก้ทั้งยวงเลย นอกจากหมวดที่ ๑-๒ แล้ว
จะนำรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ กลับมาใช้ซึ่งขอฟุดถึงรัฐธรรมนูญปี
๒๕๕๐ นิดหนึ่ง

รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่มีเจตนารมณ์
ประชาธิปไตยแท้ที่สุด ถ้าเราย้อนกลับไปรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐

มีที่มาจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ คือมันมีความประสงค์ที่จะมีรัฐธรรมนูญประเภทนี้มานานแล้ว แต่พฤษภาคมมันเป็นชนวนเป็นปางเส้นสุดท้ายที่ทำให้ทุกคนรู้สึกว่ วงจรอุบาทว์ที่นักการเมืองซื่อเสียง มาถอนทุน ทูจจริต คอรัปชั่น หมดความชอบธรรม ก่อให้เกิดเงื่อนไขที่กองทัพเข้ามายึดอำนาจ และในที่สุดกองทัพก็เหลิงอำนาจ ละเมิดอำนาจ ในที่สุดก็ได้รับการประท้วง โดนปราบ เสียเลือดเสียเนื้อ เราก็ต้องการออกจากวงจรมนี้ จึงมีความพยายามที่จะสร้างกฎกติกาใหม่ขึ้นมา ถ้าจำได้ในปี ๒๕๔๐ ก่อนที่รัฐธรรมนูญจะผ่าน นักการเมืองนั้นไม่เอารัฐธรรมนูญรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ ใช้เวลาห้าปี และมีส่วนร่วมสูงสุดในบรรดารัฐธรรมนูญที่ผ่านมา มีคณะกรรมการไปต่างจังหวัด มีประชาพิจารณ์และฟังเสียงของคนทั่วไป และก็มีการบวนการที่มีส่วนร่วมสูงที่สุดแล้วในบรรดารัฐธรรมนูญทั้งหลาย แต่ที่น่าเสียดายคือกลุ่มที่เรียกร้องนำรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ กลับมาใช้ใหม่ก็คือกลุ่มบุคคลที่ทำลายรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ทำลายโดยการละเมิด โดยการใช้อำนาจแฝง โดยการครอบงำแล้วก็ยึดรัฐธรรมนูญฉบับนั้นมาไว้ข้างตัวเอง นี่ก็เป็นปัญหาที่ทำให้เรามีโครงสร้างความขัดแย้งที่ล็อกกันอยู่ อย่างนี้เราจึงมีการเผชิญหน้ากันระหว่างสองกลุ่มสองขั้ว ขั้วเดิมขั้วหนึ่งนำโดยพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย อีกขั้วหนึ่งคือเครือข่ายของคุณทักษิณและพรรคพวก สองขั้วนี้สู้กันมาสามปีแล้ว ส่วนของขั้วพันธมิตรและอมาตย์ธิปไตย เขาคือคนที่สนับสนุนแนวนี้มักเป็นคนที่มีการศึกษา ค่อนข้างมีรายได้ มีโอกาสในชีวิต มีสภาพ

ความเป็นอยู่ที่ดีกว่า ส่วนมากจะมีรถมีบ้านเป็นของตัวเอง ชั่วที่
 สนับสนุนพรรคพลังประชาชนอดีตไทยรักไทยของฝ่ายระบอบ
 ทักษิณ เขาจะไม่ค่อยมีเงิน หาเข้ากินค่า อยู่ต่างจังหวัดเสีย
 ส่วนใหญ่ ในกรุงเทพฯจะเป็นคนหาเข้ากินค่า ขับแท็กซี่ก็สู้กัน
 อยู่อย่างนี้ทุกรูปแบบ ผมคิดว่าตอนนี้จะยังเข้มข้นขึ้น สู้กันในสภา
 ในศาล ในกองทัพ แล้วเราก็เห็นฉากต่าง ๆ ในเวลาต่อไป
 ผมคิดว่ามันคงยาวและไม่จบลงง่าย ๆ แต่มันจะนำพาอวสาน
 ของเมืองไทยที่เรารู้จักมา เมืองไทยไม่ใช่อวสานตลอดกาลแต่ว่า
 เมืองไทยที่เรารู้จักย้อนกลับไปถึงสมัยคณะราษฎร สมัยท่าน
 อาจารย์ปรีดีผมคิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นปี ๒๔๗๕ มันเป็นฉาก ๆ มา
 และอยู่ในบริบทเดียวกัน ซึ่งกำลังเข้าด้ายเข้าเข็ม และมันกำลัง
 จะจบบริบทนี้ลง ถ้ามว่าทำไมบริบทนี้จึงจะจบลง เพราะว่าพลัง
 ทางประวัติศาสตร์ ความเปลี่ยนแปลง แล้วเราก็เห็นแล้วว่า
 ความขัดแย้งนี้มันเข้มข้นมาก มีไบโพลีโอมติประธานองคมนตรี
 มีการเล่นกระแสข่าวมาทิ่มแทงกันทุกรูปแบบ มีเว็บไซต์ hi-
 thaksin เพิ่งปิดไปก็เป็นเครื่องมือของฝ่ายระบอบทักษิณ ใน
 ขณะที่พันธมิตรก็มีเครือข่ายในสื่อเหมือนกัน สื่อหลักอันหนึ่งที่เป็น
 เป็นแนวหน้าก็สู้กันอย่างนั้น ระหว่างขั้วที่นิยมเจ้า อาจารย์สุชาชัย
 ใช้คำนี้ซึ่งยังใช้ได้อยู่และมูลความจริงสูงมาก ในปัจจุบันนี้มีฝ่าย
 นิยมเจ้าสูงกับฝ่ายไม่นิยมเจ้าสู้กันอยู่ ไม่ใช่ถึงกับไม่นิยมเลยแต่
 ไม่ค่อยนิยม หรือว่านิยมคนละแบบก็สู้กันอยู่อย่างนั้น สิ่งที
 อยากรู้คือทางเลือกที่สาม ตอนนี้ประเทศไทยมีอยู่สองขั้วนี้
 แล้วเขาก็ยึดเวทีกันได้หมด เพราะฉะนั้นกลับไปยังเจตนาธรรมณ์

ของท่านอาจารย์ปรีดี มันไม่ใช่ประชาธิปไตยของปวงชนชาวไทยที่เราได้มา ประเทศไทยมีประชาธิปไตยไหมครับ? ยกเว้นตั้งแต่รัฐประหาร ช่วงรัฐประหาร มีรัฐบาลที่มาจากการทหาร ก่อนหน้านั้นและหลังจากนั้นตั้งแต่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๐ เป็นต้นมา มีประชาธิปไตยไหมครับ? เรามีประชาธิปไตยมาตลอดนะ ตั้งแต่สมัยรัฐบาลชาติชาย มีประชาธิปไตยมาตลอด ยกเว้น รสช. กับ คมช. แต่มีคำถามมาตลอดว่ามันเป็นประชาธิปไตยของใคร ไม่ใช่ของปวงชนชาวไทย บุคคลทางประวัติศาสตร์ เช่นท่านอาจารย์ปรีดี อาจารย์ป่วยได้สร้างแรงบันดาลใจให้เราพยายามหาประชาธิปไตยที่สมบูรณ์มากกว่านี้ ที่เป็นของปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง จะเป็นอย่างนั้นมันเป็นเรื่องปากท้อง มันมีหลายเรื่อง อาจจะเป็นเรื่องของเสรีภาพ เรื่องของสื่อ เรื่องการศึกษา แต่เรื่องปากท้องจะทำให้เรามีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แต่ตอนนี้เราไม่เป็นอย่างนั้น เวลาพูดเรื่องนี้มันเหมือนเป็นนามธรรม เป็นกล่อดำ คนพูดเรื่อยเลย แต่ผมคิดว่าประเทศไทยมีประชาธิปไตยที่มาจากทางเลือกตั้งถ้านับตรงนี้ แต่ว่าระบอบประชาธิปไตยนี้กฎระเบียบของประชาธิปไตยนี้มาเพื่อใคร เป็นของใคร ไม่ใช่เพื่อประชาชนชาวไทย สิ่งที่ผมยังเห็นวีแววคือทางเลือกที่สามที่จะหาทางออกให้เรา ลองคิดดูอาจจะมี ๒-๓ แนวทางที่เป็นทางออกได้

๑) อาจจะมีคนไทยรักไทยเก่าบางพวกที่ปฏิเสธคุณทักษิณ ไม่เอาระบอบทักษิณ แล้วเสนอตัวขึ้นมาว่า เราน่าจะมีระบอบประชาธิปไตยที่ยึดเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐

ที่ไม่ได้ครอบงำ แต่เราก็ยังไม่เห็นไทยรักไทยตรงนี้ คุณจางตุรนต์
ผมก็เห็นเสนออยู่หลายอย่างที่ผ่านมาก็เป็นความหวังของ
ผมอย่างหนึ่ง

๒) พรรคฝ่ายค้านโดยธรรมชาติแล้ว พรรคฝ่ายค้านต้อง
เป็นทางเลือกให้เรา แต่ว่าตอนนี้ผมคิดว่าฝ่ายค้านล้มเหลว
พรรคประชาธิปัตย์นั้นล้มเหลวโดยสิ้นเชิง ไปๆ มาๆ พรรค
ประชาธิปัตย์ก็แค่พันธมิตรที่อยู่ในสภา ผมคิดว่าชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ
อันนี้ก็ทำให้เราไม่มีทางเลือกจากฝ่ายค้านในนิติบัญญัติ

๓) อาจจะเป็นคนนอกซึ่งยังไม่เห็นอีกเช่นกัน คือ เช่น
คนที่เป็นที่ยอมรับพอที่จะเสนอตัวขึ้นมาว่า เราน่าจะมีทางเลือกนี้ได้
ไม่อย่างนั้นเราก็จะตกอยู่ในโครงสร้างที่ล็อกกันอย่างนี้ ระหว่าง
ตัวของระบอบเดิมกับตัวของระบบเก่าแก่ ระบบเก่าแก่ผมคิดว่า
คงไปไม่รอด แต่ผมจะเห็นการปรับตัว บ้านเรายุคสมัยจะ
เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ เมื่อไม่นานมานี้ผมก็ได้ดูรายการที่มัน
ยกเลิกโทรเลข คือถ้าเราไม่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย คนมีความ
รู้มากขึ้น เขาอยากจะได้บางอย่าง อยากมีโอกาสในชีวิต ถ้าไม่
ตอบสนองก็จะเกิดความเก็บบกตั้งขึ้นมาในสังคม ในที่สุดแล้วมันก็
จะแสดงตัวเองออกมาอยู่ดี ระบบเก่าแก่ไม่ปรับตัว คือว่ายึดตั้ง
เต็มทีให้อยู่ในรูปแบบเดิมที่เราเห็นตั้งแต่รัฐประหารมา ผมคิดว่า
ทำไม่สำเร็จ เป็นเพราะว่ายุคสมัยนี้เราคุมไม่อยู่ ทำไม่เป็น
เมืองไทยปกครองยาก เศรษฐกิจไทยนี้ยุ่ง ในขณะที่เดียวกันเรา
ก็มีระบอบเดิมที่ใช้ปวงชนมาเป็นฐาน แต่เขาไม่บริสุทธิ์ใจ เขา
คดโกง ละเมิดอำนาจ ใช้อำนาจอย่างไม่ถูกต้อง มีผลประโยชน์

ทับซ้อนต่าง ๆ นานา เราน่าจะมีทางสามออกมา

ผมหวังว่าระบบเก่าแก่จะสามารถปรับแล้วยอมลดถอยลงบ้าง เพื่อจะรักษาจุดยืนของระบบนี้ไว้ในระยะยาว ไม่อย่างนั้นแล้วประเทศเราจะมีความเสี่ยงสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดจะมีความขัดแย้งที่เข้มข้นขึ้น แล้วมันก็จะปะทุออกมา แล้วเดิมพันนั้นสูงมากสำหรับระบบเก่าแก่ เขาอาจจะเสียทุกอย่างเลย เพราะประวัติศาสตร์กาลเวลาไม่อยู่ข้างใคร ผมขอสรุปไว้เท่านี้ก่อนครับ

นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย (ผู้ดำเนินรายการ) :

ขอบคุณมากครับ อาจารย์ฐิตินันท์เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน พูดถึงท่านอาจารย์ปรีดีและพูดถึงสถานการณ์ปัจจุบันให้แง่คิดเราหลายอย่าง โดยเฉพาะทางออกสามข้อ วิทยากรลำดับต่อมาคือ อาจารย์ณัฐพล ใจจริง อยากจะฝากเป็นคำถามกับอาจารย์หลังจากที่ฟังทั้งอาจารย์สุธาชัยและอาจารย์ฐิตินันท์แล้ว เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของท่านอาจารย์ปรีดีมีทางที่จะเกิดเป็นจริงหรือไม่ ฝากให้อาจารย์ช่วยตอบด้วย

อาจารย์ณัฐพล ใจจริง :

สวัสดิ์ครับที่ประชุม แล้วก็ขอบพระคุณสถาบันปรีดี พนมยงค์ ที่ให้โอกาสผมมาในวันนี้ งานนิพนธ์เรื่อง **เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม** ของท่านอาจารย์ปรีดี เป็นสิ่งที่ผมได้รับการบ้านมาให้พูดในวันนี้ แม้ว่าจะงานชิ้นนี้จะเป็งานเขียนของท่านหลังจากปี ๒๕๑๖ แต่พอ

อ่านในปีนี้ซึ่งเป็นปีที่ ๓๕ หลัง ๑๔ ตุลาฯ หรือปีที่ ๓๕ ของ
บทนิพนธ์นี้มันก็น่าคิดอยู่ว่าการเมืองไทยปัจจุบันเป็นเช่นไร

ผมอยากจะเริ่มต้นด้วยข้อเขียนที่สำคัญๆ ซึ่งอาจารย์
ปริดีเขียนไว้เมื่อปี ๒๔๗๕ ในพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญปก
ครองแผ่นดินชั่วคราว คือมาตรา ๑ คือ **“อำนาจสูงสุดของประเทศ
นั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย”** นี่คือเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้อความนี้เป็นสิ่งที่ต้องยืนยันตลอดไป
ซึ่งสอดคล้องกับวิทยากรหลายท่านที่ได้กล่าวไปช่วงแรก ผมคิดว่า
งานชิ้นนี้ของอาจารย์ปริดีเป็นงานที่อาจารย์กลับมาแสดงตัวตน
ทางความคิดในสังคมไทยของอาจารย์อีกครั้งอย่างสำคัญ หลัง
จากอาจารย์ปริดีมองประเทศไทยในทางไกลมานาน ตั้งแต่การลี้
ภัยไปเมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๐ งานชิ้นนี้อาจารย์ได้ประเมินภาวะ
ทางการเมืองไทยที่อาจารย์ปริดีได้มองเห็นนานหลายปี ประเด็น
คำถามหลักในงานชิ้นนี้ของอาจารย์ปริดีนั้น คืออาจารย์ไม่ได้
ประนามไปที่พลังของกองทัพว่าเป็นอุปสรรคต่อระบบประชาธิปไตย
เพียงประการเดียว แต่อาจารย์พูดไปถึงใครก็ได้ที่มีลักษณะ
ทัศนะแก่ อาจารย์ใช้คำว่า “ซากทัศนะระบบทาส” ดังนั้น ไม่
ว่าจะเป็นใครถ้ามีซากทัศนะระบบทาส อาจารย์มองว่านั่นคือ
อุปสรรคที่ไปสู่เจตนารมณ์ที่ท่านเรียกว่าประชาธิปไตยสมบูรณ์

ผมอยากเสนอว่า หากมีผู้ที่ปรารถนาเข้าใจสภาวะ
ทางการเมืองไทย ไม่ว่าจะอดีตหรือปัจจุบันควรจะอ่านงานสามชิ้น
หรืองาน **“ไตรภาคการเมืองไทย”** ในทัศนะของอาจารย์ปริดี ตาม
ลำดับ คือ **ความเป็นอนิจจังของสังคม** ควรจะอ่านก่อน ตาม

ด้วย **จงพิทักษ์เจตนารมณฺ์** และปิดท้ายด้วย **อัลตา รอยัลลิสต์** หรือ **ผู้เกินกว่าราชา** งานสามชิ้นนี้ควรอ่านคู่กันไป จะเห็นปัญหาใจกลางของการเมืองไทย ซึ่งเป็นปัญหามาตั้งแต่หลังปี ๒๔๗๕

ในการพูดวันนี้เป็นการพูดผ่านงานที่ชื่อ **จงพิทักษ์เจตนารมณฺ์** ผมจะขอจำกัดเรื่องของการวิเคราะห์ที่ตัวบทเป็นหลัก ภูมิหลังของงานชิ้นนี้ของอาจารย์ปรีดีนี้ ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ๒๕๑๖ ต่อมาได้กลายเป็นหนังสือต้องห้ามในหลังเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ เป็นหนังสือที่อยู่ในรายชื่ออันดับที่ ๓๕ ที่ถูกห้ามไว้เมื่อปี ๒๕๒๐ โดยรัฐธรรมนูญมหาดไทย ที่ชื่อคุณสมัคร สุนทรเวชในขณะนั้น ถ้าจะลำดับของสารของการวิเคราะห์ประเมินการเมืองไทยผ่านงานเขียนของอาจารย์ปรีดีแล้ว ผมคิดว่างาน **ความเป็นอนิจจังของสังคม** นี้ เป็นวิเคราะห์การเมืองไทยตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ ถึงปี ๒๔๙๐ แต่งานชิ้น **จงพิทักษ์เจตนารมณฺ์** นี้ อาจารย์วิเคราะห์ตั้งแต่ปี ๒๔๙๐ ถึงปี ๒๕๑๖ ส่วน **อัลตารอยัลลิสต์** หรือ **ผู้เกินกว่าราชา** เป็นภาพการเมืองไทยหลังจากนั้น ดังนั้นถ้าอ่านงานสามชิ้นนี้ ก็จะเห็นภาพการเมืองไทยที่ยาวเพียงพอหรือภาพแบบพานอรามายาว ๆ ผมขอยกประโยคหนึ่งที่สำคัญในงานชิ้นนี้ที่อาจารย์พูดถึงว่า **“สิ่งที่กำลังจะดับสูญก็ดี และสิ่งที่ดับสูญแต่ยังมีซากเหลืออยู่นั้นก็ยอมคืนวันที่จะคงชีพ หรือฟื้นสิ่งที่ถูกสูญไปแต่ในนามให้กลับมาคืนชีวิตอยู่ต่อไปได้”** ดังนั้นงานชิ้นนี้ชื่อว่า **จงพิทักษ์เจตนารมณฺ์** ของอาจารย์นี้สามารถยกมาเป็นอุทาหรณ์ให้กับคนรุ่นใหม่ได้ งานชิ้นนี้เป็นการมอง

การเมืองไทยจากสายตาของคนที่มีประสบการณ์ในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และมองประเทศไทยจากทางไกลไม่ว่าจะเป็นในจีนหรือในฝรั่งเศส

โครงสร้างในงานเขียนเรื่อง จงพิทักษ์เจตนาธรรมณ์^๖ ของอาจารย์ปรีดีมีอยู่ทุกส่วน **ส่วนแรก**คืออาจารย์แสดงความยินดีและสดุดีเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาฯ **ส่วนที่สอง**อาจารย์กล่าวถึงความก้าวหน้าทางประวัติศาสตร์มนุษยชาติ ซึ่งจะเคลื่อนไปข้างหน้าสำหรับผม ผมคิดว่าอาจารย์ปรีดีเป็นคนที่ไม่เดิร์นหรือคนสมัยใหม่ เพราะอาจารย์จะมองไปข้างหน้าตลอด คิดว่าพรุ่งนี้ต้องดีกว่าวันนี้ ระบอบการเมืองต้องไปข้างหน้า ต้องดีขึ้น อาจารย์ไม่เคยชวนให้เราถอยหลังกลับ อาจารย์มองเรื่องพลังของประชาชนที่จะก้าวไปสู่ข้างหน้า **ส่วนที่สาม**อาจารย์พูดถึงเรื่องศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย อาจารย์อยากให้ประชาชนเรียนรู้จากปัญหาการเมืองในอดีต ซึ่งในงานชิ้นนี้นั้นอาจารย์ได้พยายามพูดถึงปัญหาความขัดแย้งเรื่องความคิดในคณะราษฎรว่า มันสามารถเกิดขึ้นได้แม้กระทั่งในศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ในขณะนั้นได้ด้วยเช่นกัน แล้วอาจารย์ก็อยากให้มีการตรวจสอบความคิดอยู่ตลอดเวลา **ส่วนที่สี่**อาจารย์พูดถึงอำนาจเผด็จการนั้นฟื้นคืนชีพขึ้นได้อย่างไร **ส่วนที่ห้า**เป็นความคิดของอาจารย์ปรีดีต่อการเมืองเมื่อปี ๒๕๑๗ **ส่วนที่หก**เป็นเรื่องภาคผนวกซึ่งมีรายชื่อของวุฒิสมาชิกจากปี ๒๔๙๒ ที่มาจากเจ้านายและขุนนางศักดินา ท่านยกตัวอย่างไว้ในภาคผนวกสุดท้าย ดังนั้นสำหรับผมแล้วเป้าหมายของบทความนี้ของอาจารย์ปรีดีต้องการ

จะให้ข้อคิดว่า ประชาชนจะรักษาชัยชนะจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาฯ ไว้ได้อย่างไร ในที่นี้ผมอยากจะทำให้ความสำคัญกับบทความส่วนที่ ๓, ๔ และ ๕ ดังนั้นในสามส่วนนี้ผมสามารถสรุปได้จากสิ่งที่ท่านสรุปจากประสบการณ์ของท่าน คือ

ส่วนที่ ๑ ปัญหาของระบอบประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้อย่างไร จากอะไร จากสิ่งที่อาจารย์เห็นคือ ๑) ความคิดของชากทัศน์ระบบทาส ๒) ทหารที่ปฏิเสธระบอบประชาธิปไตย ๓) การไขข่าวของศัตรูคณะราษฎร อาจารย์เขียนว่า “๓.๑ การพิทักษ์ชัยชนะก้าวแรกของมนุษยชนให้มั่นคงและสมบูรณ์ยิ่งขึ้นนั้น มวลราษฎรไม่อาจหวังพึ่งบุคคลใดแต่เพียงคนเดียวหรือคณะใดคณะหนึ่งเท่านั้น นอกจากพลังของมวลราษฎรเอง...ในการป้องกันไม่ให้อำนาจเผด็จการปฏิกริยา ส่วนที่แพ้ไปแต่ในนามเท่านั้น แต่ชากแห่งพลังนั้นยังคงมีอยู่ รวมทั้งต่อสู้ชากพลังใต้ประชาธิปไตยชนิดต่าง ๆ ที่ยังคงมีอยู่...” อาจารย์ได้กล่าวเตือนไว้ประโยคนี้

ทิศทางของประวัติศาสตร์มนุษยย์ในงานเขียนนั้น อาจารย์ได้พูดถึงแนวคิดเรื่อง Progress หรือการมองไปข้างหน้า ดังนั้นข้างหน้าคือความหวัง ข้างหน้าต้องดีกว่าวันนี้ อาจารย์ไม่เคยชวนถอยหลังกลับ อาจารย์บอกไว้ว่า “ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวไว้แล้วว่าก่อนที่จะมีระบบประชาธิปไตยแบบตะวันตกและแบบสมัยอื่น ๆ นั้น มนุษยชาติได้มีระบบสังคมมาแล้วหลายประเภทในอดีตคือระบบประชาธิปไตยแบบปฐมสทกรณ ประเภทระบบทาส ประเภทระบบศักดินา แม้ระบบสังคมในอดีตล้มนเล็กไปแล้ว แต่

ทางพฤติกรรมนั้นทัศนคติอันเกิดจากระบบเก่ายังมีได้หมดสิ้นไป
คือยังถ่ายทอดสืบมาจนถึงชนรุ่นปัจจุบันแม้กระทั่งเกิดใหม่ บาง
จำพวกเป็นไปอีกช้านานมากซึ่งพยายามจะดีนรณและฟื้นฟูระบบ
เก่าและระบบที่ปกครองราชอาณาจักรอย่างทาสขึ้นมาอีก”

ถ้าลองมองการเมืองไทยผ่านงานชิ้นนี้ เราสามารถ
ประเมินพัฒนาการหรือปัญหาพัฒนาของระบอบประชาธิปไตยขึ้น
ไปได้อย่างไร คำตอบที่ได้จากงานเขียนชิ้นนี้นั้น อาจารย์ปรีดีได้ยก
ตัวอย่างเรื่องบทบาทของพระปกเกล้าฯ ซึ่งหลังการอภิวัฒน์
๒๔๗๕ แล้ว อาจารย์ปรีดีเล่าว่า ตัวท่านกับพระยาพหลฯ-
ผู้นำคณะราษฎรได้พบกับพระปกเกล้าฯ แล้วก็ถามถึงบทบาท
ของพระมหากษัตริย์ในระบอบใหม่จะเป็นอย่างไร พระปกเกล้าฯ
มีพระราชดำรัสว่าพระองค์เป็นคนที่พระราชรัฐธรรมนูญให้แต่
พระมหากษัตริย์องค์ต่อไปจะต้องปกป้องรัฐธรรมนูญ อันเนื่อง
มาจากเจตนารมณ์ ๑๐ ธันวาคม พระปกเกล้าฯ บอกว่าได้
เป็นคนมอบอำนาจอธิปไตยนั้นให้ราษฎรทั้งหลายไปแล้ว ดังนั้น
พระมหากษัตริย์องค์ต่อไปไม่มีหน้าที่รักษารัฐธรรมนูญ ก่อนที่
พระปกเกล้าฯ จะลงพระปรมาภิไธยนั้น พระยาพหลฯ ก็ได้ถาม
กับพระปกเกล้าฯ ว่าในอนาคตถ้ามีกบฏล้มล้างรัฐบาลอีก แล้ว
นำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่มาให้กษัตริย์เห็นนั้น พระองค์จะอย่างไร
พระองค์บอกว่าพระองค์จะสละราชสมบัติ พระองค์จะไม่ยอม
เซ็นรัฐธรรมนูญฉบับของพวกกบฏที่ล้มล้างรัฐบาล แล้วก็ให้
กษัตริย์พระองค์ใหม่ลงนามแทน นี่คือนี่ที่อาจารย์ปรีดีสรุปไว้

ดังนั้น อาจารย์ปรีดีเชื่อว่า พระมหากษัตริย์ได้ทรงแสดง

ลัทธิอาณานิคมในการพระบรมราชาภิเษกแล้วว่า พระองค์จะรักษา
 ระบอบการปกครองไว้แล้ว อาจารย์ยังได้ตั้งคำถามต่อถึงบทบาท
 ของผู้สำเร็จราชการขณะนั้นว่าจะดำรงลัทธิอาณานิคมของพระมหากษัตริย์
 ได้หรือไม่ อย่างไร ผลงานชิ้นสำคัญอีกชิ้นที่อาจารย์ได้
 ทำไว้ คือได้สร้างรัฐธรรมนูญปี ๒๔๘๙ ขึ้นมา แต่รัฐประหาร
 ๒๔๙๐ ก็เกิดขึ้นจนได้ ความสำเร็จของการรัฐประหาร ๒๔๙๐
 เกิดขึ้นจากการที่ผู้สำเร็จราชการฯ คือ กรมขุนชัยนาทนเรนทร ได้
 ลงนามรับรองรัฐธรรมนูญฉบับการรัฐประหาร ดังนั้น คำถามที่
 เกิดขึ้นคือ จากหลักการที่พระปกเกล้าฯ ให้ไว้ในการแสดง
 ลัทธิอาณานิคมกับการไม่มีพิธีกล่าวคำสาบานของผู้สำเร็จราชการฯ
 เหมือนกับการแสดงลัทธิอาณานิคมของพระมหากษัตริย์นั้น ทำให้
 รัฐประหารสำเร็จได้ อาจารย์ปริดีเห็นว่าการกระทำของกรมขุน
 ชัยนาทนเรนทรที่อาจารย์ปริดีให้ชื่อไว้เป็นหลักฐานประวัติศาสตร์นี้
 อาจารย์ให้ความเห็นว่าการกระทำของผู้สำเร็จราชการฯ นั้นไม่ถูก
 ตามหลักของความเป็นประชาธิปไตย อาจารย์ปริดีเห็นว่าถ้ากรม
 ขุนชัยนาทฯ ไม่ลงนามรัฐธรรมนูญฉบับใต้ตุ่มแล้วก็คงไม่เกิดตัว
 แบบของปัญหาการล้มรัฐธรรมนูญมาจนทุกวันนี้ หมายความว่า
 การรัฐประหารนั้นสำเร็จได้เพราะมีบุคคลได้รับรองความชอบธรรม
 ไว้ นั่นคือจุดเริ่มแรกของการรับรองรัฐธรรมนูญฉบับการกบฏ
 หรือแบบฉบับการล้มล้างรัฐบาล จากนั้นนำมาสู่การล้มล้าง
 รัฐธรรมนูญจำนวนมากที่เกิดขึ้นจนถึงปัจจุบัน ถ้าคิดจากหลัก
 การและเหตุการณ์ที่ของอาจารย์ยกขึ้นแล้ว การรับรองการ
 รัฐประหารที่เกิดขึ้นเป็นการไม่รักษาเจตนารมณ์ของพระปกเกล้าฯ

และสัตยาธิษฐานของพระมหากษัตริย์

จากนั้นอาจารย์ปริดีก็เอ่ยถึงชื่อพรรคประชาธิปไตยว่า มีบทบาทหลังการรัฐประหารนั้นพรรคฯ ได้แก้ไขกฎหมายเลือกตั้งให้อายุผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนมีอายุมากขึ้น ให้มีอนุรักษนิยม รัฐบาลประชาธิปไตยต้องการคนที่ประนีประนอมมากกว่าคนที่มีความคิดใหม่หัวไว อาจารย์มองว่าหลังรัฐประหาร ๒๕๓๐ มีการใช้คำว่าประชาธิปไตยอย่างบิดเบือน และมีพรรคการเมืองบางพรรคพูดว่า “รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๓๒ เป็นฉบับที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุด” ซึ่งถ้าเรากลับมาคิดถึงการเมืองปัจจุบันในการต่อสู้ระหว่างการช่วงชิงการโน้มน้าวประชาชนว่ารัฐธรรมนูญฉบับไหนเป็นประชาธิปไตยมากกว่ากันระหว่างฉบับปี ๒๕๕๐ กับฉบับ ๒๕๔๐ มันมีความคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ในอดีตที่อาจารย์ปริดีบันทึกไว้ คือมีการโฆษณาชวนเชื่อกันตอนนั้น อาจารย์ยกตัวอย่างบทบาทพรรคประชาธิปไตยที่โฆษณาว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๓๒ เป็นประชาธิปไตย แต่อาจารย์เห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๓๒ ไม่เป็นประชาธิปไตยเลย เพราะอะไร เพราะวุฒิสมาชิกมาจากการแต่งตั้ง อาจารย์ตั้งประเด็นต่ออีกว่ามีองค์กรบางอย่างจากระบบเก่ากลับมาใช้อำนาจซึ่งเรียกว่า *อภิรัฐมนตรี* ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า *องคมนตรี* อาจารย์ตั้งคำถามถึงความเหมาะสมของการมีบทบาททางการเมืองขององคมนตรีตั้งแต่หลัง ๒๕๓๒ อาจารย์ให้ชื่อไว้ เช่น พระยาตรีวิสารวาจา พลเอกหลวงเสนาณรงค์ พระยาบริรักษ์เวชการ พลเอกหลวงกำปนาทแสนยากร และหลวงจำรุธเนติศาสตร์

จากประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่ผ่านมา อาจารย์ปรีดี ได้กล่าวเตือนไว้ว่า ให้ระวังการช่วงชิงอำนาจจากประชาชนของกลุ่มคนที่มีทัศนระบบทาส โดยยกเอารัฐธรรมนูญที่พวกเขา ร่างขึ้นทำให้พวกเขาได้ประโยชน์มาเป็นตัวอย่างในการร่าง รัฐธรรมนูญ ซึ่งฝ่ายคนที่มีทัศนระบบทาสนี้ มีแนวโน้มใช้ ความรุนแรง ฝ่ายที่ใช้ความรุนแรงจะระดมมวลชนแล้วอ้าง สภาพการณ์เหล่านั้น เพื่อนำไปสู่ประโยชน์ของอภิสิทธิ์ชน ดังนั้น เมื่อเราอ่านงานของอาจารย์ปรีดีแล้ว เราจะพบว่าประชาธิปไตย สมบูรณ์ตามแบบที่อาจารย์คิดนั้น จะเกิดขึ้นได้หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๕-๖ ประการที่ท่านเสนอไว้ ซึ่งผมก็สรุปขึ้นมา ก็คือ ประการที่ ๑ คือ ปัญหาความแตกแยกทางความคิด ของผู้นำ ประการที่ ๒ คือ บทบาทของพระมหากษัตริย์ ประการที่ ๓ ความเป็นเผด็จการของทหารมีมากน้อยเพียงใด ประการที่ ๔ คัดสรรของคณะราษฎรยังโฆษณาชวนเชื่ออยู่หรือไม่ ประการที่ ๕ ชากทัศนระบบทาสยังดำรงอยู่หรือเปล่า ประการที่ ๖ สถาบัน การการเมืองและองค์กร ที่ไม่สอดคล้องกับระบบประชาธิปไตย ยังมีอยู่หรือไม่ เช่น การกำหนดวุฒิสมาชิกมาจากการแต่งตั้ง การเมืองมนตรีซึ่งเป็นองค์กรการเมืองที่มาจากระบอบเก่าและ พรรคการเมืองบางพรรคที่อาจารย์ได้บันทึกไว้แล้ว

สุดท้ายแต่ไม่ท้ายสุด ผมอยากสรุปว่า ถ้าหากท่านผู้ฟัง ได้ประยุกต์ความคิดของอาจารย์ปรีดีในเล่มนี้ต่อเนื่องจนถึง การเมืองในปัจจุบันจะพบว่า สภาพความดีทรนของชากทัศนระบบเก่านี้จะยังคงยื้อให้สังคมไทยไม่เคลื่อนไปข้างหน้า แต่

พยายามตริ้งให้สังคมไทยถอยหลังและทำการล้างสมองคนไทยต่อไปหรือเปล่า ผมอยากจบด้วยข้อความที่ท่านอาจารย์ปรีดีบอกว่า **“สิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นและดับสูญก็ดี และสิ่งที่ดับสูญแต่ยังมีซากเหลืออยู่นั้นก็ย่อมดีนรที่ จะคงชีพ หรือฟื้นสิ่งที่สูญไปแต่ในนาม ให้กลับฟื้นคืนชีวิตอยู่ต่อไปได้อีก”** จะคงเป็นจริงอยู่หรือเปล่า ขอให้ท่านนำความคิดนี้มาวิเคราะห์ดู และหากเรานำข้อความที่อาจารย์ปรีดีเสนอข้างต้นมาพิจารณาหลังเหตุการณ์ปี ๒๕๑๖ ก็คือ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ กับรัฐประหารหมาด ๆ ที่ผ่านมา ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ และสถานการณ์การเมืองปัจจุบันที่มีการปลุกผีข้อกล่าวหาทำลายล้างกันอีก ผมขอจบด้วยข้อความสุดท้ายที่ผมประทับใจ กับข้อความที่เป็นผลงานสำคัญของอาจารย์ปรีดี คือ มาตรา ๑ ของพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ว่า **“อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย”**

นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย (ผู้ดำเนินรายการ) :

สิ่งที่น่าสนใจที่อาจารย์ถวัลย์พล ใจจริง ดึงมาจากงานของท่านอาจารย์ปรีดี นอกจากอำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของราษฎรทั้งหลายแล้ว ซากทัศนาระบบทาสยังมีอยู่หรือเปล่าในปัจจุบัน ตรงนี้คงเป็นสิ่งที่ย้อนกลับไปว่าเหมือนว่า อาจารย์ถวัลย์พลจะตอบผมกลายเป็น ๆ แล้วประชาธิปไตยสมบูรณ์มันจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ ถ้ายังมีซากทัศนาระบบทาสอยู่ อาจารย์สุชาชัยยิ้มแล้วก็บอกผมว่า มันอยู่เต็มไปหมด ระบบทัศนาระบบทาสยังมีอยู่ ลำดับ

ต่อไปขอเรียนเชิญ อาจารย์ธเนศ อภรณ์สุวรรณ ให้ทัศนะ มุมมอง แง่คิดเกี่ยวกับบทความงพิทักษ์เจตนารมณ์ฯ อาจารย์ อาจจะลองดูความเป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์ในบริบทปัจจุบันกับ ๓๕ ปีที่แล้ว ที่ท่านอาจารย์ปรีดีเขียนและวิเคราะห์ขึ้นมา มีอะไรที่ควรจะต้องเกิดขึ้นได้จริง ๆ และเป็นรูปธรรม

ดร.ธเนศ อภรณ์สุวรรณ :

สวัสดีท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน ความจริงหลังจากได้มานั่ง ฟังการอภิปรายที่ผ่านมาหมดแล้ว ทุกท่านก็คงคิดเหมือนผมว่า แล้วจะมีอะไรให้พูดอีกไหม เพราะว่าผู้อภิปรายก็ได้กล่าว ครบคลุม ผมคิดว่าครบถ้วนครบถ้วนความค่อนข้างมากแล้ว ฉะนั้นผมคิดว่า การอภิปรายของผมจะไม่ลงไปพูดถึงตัวเนื้อหาของบทความท่านอาจารย์ปรีดีฯ นอกจากเท่าที่จำเป็น ผมจะนำมา สืบทวนวิเคราะห์ การนำเสนอความคิด ความเข้าใจของผมในการอ่าน บทความนี้ในครั้งล่าสุด จริง ๆ บทความนี้ออกมาตั้งแต่ปี ๒๕๑๖ ผมก็อ่านตั้งแต่นั้นมา หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาฯ ประมาณปี ๒๕๑๗ เริ่มอ่านกันมาก ก็อย่างที่อาจารย์สุชาชัยว่า บรรยากาศตอนนั้น อยู่ระหว่างว่าจะทำอย่างไรที่จะรักษาผลพวงของการต่อสู้ ๑๔ ตุลาฯ พูดง่าย ๆ ว่าพลังตรงข้ามตอนนั้นไม่ทราบว่าจะเป็นซาก เก่าหรือซากใหม่เพราะมีหลายซาก มีทั้งที่ไม่เป็นซากแต่เก่าแล้ว ก็วุ่นวายพอสมควร ดังนั้นรายละเอียดอื่น ๆ เช่น เรื่อง ประวัติศาสตร์ทางการเมือง ๒๔๗๕ มาถึง ๒๕๓๐ ไม่ได้อยู่ใน ความสนใจเท่าไร พูดง่าย ๆ ไม่มีเวลาไปคิดเรื่องของอดีตมากนัก

อีกครั้งที่ผมได้มีโอกาสอ่านบทความนี้เมื่อตอนปี ๒๕๔๖ ตอนครบรอบ ๓๐ ปี ๑๔ ตุลาฯ ผมก็ไปอภิปรายอีก เรื่อง เจตนารมณ์ ๑๔ ตุลาฯ เหมือนกัน ตอนนั้นพยายามที่จะ เปรียบเทียบที่ท่านอาจารย์ปรีดีพูดว่าหลัง ๒๔๗๕ มามันมีนโยบาย อะไรกับเหตุการณ์ปัจจุบันบ้าง ครั้งนี้ก็เป็นอย่างอื่นที่กลับมาอ่าน ใหม่ทบทวนอีกครั้ง แต่คราวนี้รู้สึกเวลาที่ผ่านไปเยอะ เหตุการณ์จาก ๑๔ ตุลาฯ มาถึงตอนนี้มันก็ไม่ค่อยเหมือนกันแล้ว ฉะนั้นผมก็เลยใช้เวลาทำความเข้าใจมากขึ้น ผมอยากจะรู้การ เปลี่ยนแปลงที่เกิดในประวัติศาสตร์ให้ละเอียดมากขึ้น ก็พบว่า คราวนี้ได้ข้อคิดหลายอย่างจากการอ่าน จงพิทักษ์เจตนารมณ์ฯ ผมก็เลยจะเอามาเล่าแลกเปลี่ยนกันโดยสรุปเป็นข้อ ๆ

บทวิเคราะห์อันแรกผมมองว่า สิ่งที่ท่านอาจารย์ปรีดี เขียนในบทความนี้ จริง ๆ ก็ต้องการให้ขบวนการนักศึกษาและ ฝ่ายผู้รักชาติรักความเป็นธรรมที่มีความก้าวหน้าทั้งหลายสรุปบท เรียน แล้วก็อย่าทำผิดพลาดต่อเหมือนกับที่เคยเกิดขึ้นในอดีต กับการเปลี่ยนแปลง ๒๔๗๕ และคณะราษฎร โดยเฉพาะตอน นั้นกำลังร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๑๗ อยู่ ถ้าอยากรู้ว่าท่าน อาจารย์ปรีดีจะพูดอย่างไรต่อต้องไปอ่านบทความอีกอันหนึ่งที่ อาจารย์ณัฐพลพูดถึงก็คือเรื่อง ผู้เกินกว่าราชา (Ultra-Royalist) ซึ่งจะเขียนขึ้นหลังจากรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้ประกาศ ออกมาแล้ว ก็จะพบว่ามีปัญหาที่เคยเกิดมาแล้ว

อ่านบทความ จงพิทักษ์เจตนารมณ์ฯ นี้ในแง่ประวัติศาสตร์ การเมืองไทยก็คือ สภาพการเปลี่ยนแปลง การก่อตัว การ

ปะทะขัดแย้งต่าง ๆ ของการเมืองไทย ตั้งแต่ ๒๔ มิถุนายน ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เรื่อยมาจนถึงปี ๒๔๙๐ แล้วมีการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๔๙๒ ช่วงสิบห้าปีแรกในบทความนี้อยู่ในข้อเขียนตอน ๑-๔ ท่านอาจารย์ปริดิศา ให้ความเข้าใจจากผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ ถ้าเราไม่รู้รายละเอียดไม่ทำการบ้านว่าตอนนั้นเกิดอะไรขึ้น เหมือน ครั้งแรกที่ผมอ่านปี ๒๕๑๗ ก็ไม่ได้อะไร เช่นท่านก็บอกว่า หลวงพิบูลฯ ค่อย ๆ เป็นเผด็จการทีละนิด แล้วก็มีการถามว่า พระมหากษัตริย์จะปกป้องรัฐธรรมนูญได้ไหม เราจะได้เกร็ด บางอย่างแต่ลีกลงไป เราจะยังจับไม่ได้ แต่คราวนี้ผมคิดว่าเห็น อะไรมากขึ้น อยากจะสรุปว่าบทความอันนี้ต้องถือว่าเป็นกุญแจ ที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์การเมืองไทยตั้งแต่ปี ๒๔๗๕-๒๔๙๐ คือมาสิ้นสุดเมื่อเกิดรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ปี ๒๔๙๐ ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือคำถามที่ว่าจุดจบช่วงนี้ของการปฏิวัติ ๒๔๗๕ เกิดได้อย่างไร การอธิบายก็จำเป็นต้องมีการตีความ มีการให้คำอธิบายว่าทำไม สิ่งที่จะเกิดขึ้นพลังอำนาจทางการเมืองมันโน้มหน้าไปอย่างไร ผมจะยกตัวอย่างให้ดูง่าย ๆ จากบทบาทของสถาบันหรือกลุ่มองค์กร กลุ่มการเมืองต่าง ๆ ก็ได้จากปี ๒๔๗๕ - ๒๔๙๐ มีอะไรบ้าง

๑) จะเกิดมีทหารที่มีอำนาจทางการเมือง ในระยะแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ นั้นสิ่งที่นักรัฐศาสตร์ เรียกว่าบทบาทของกองทัพ หรือทหารในการเมืองไทย ผมคิดว่า ยังไม่เกิดขึ้น ยังไม่เป็น ภาพของกองทัพที่เป็นสถาบันทางการเมืองยังไม่ มี แต่จะมีทหารที่ทำหน้าที่ในการรบกับศัตรูภายนอก

แต่ก็มีทหารจำนวนหนึ่งที่เขาไปมีตำแหน่งในสภาผู้แทนและรัฐบาลยุคแรก ก็จะเป็นบางคนเท่านั้นที่มีอำนาจทางการเมืองที่คิดเข้ามา ฉะนั้นถ้าบอกว่า ทหารหรือกองทัพแทรกแซงหรือมีอะไรต่าง ๆ ทางการเมือง มันยังไม่ชัดในระยะแรก

๒) บทบาทของรัฐสภา อันนี้แน่นอนจริง ๆ ๒๔ มิถุนายน สร้างประชาธิปไตย ฉะนั้นรัฐสภาเป็นเวทีหลักเลย ของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ในบทความจะเห็นพัฒนาการคือการก่อตัวของปัญหาของสิ่งที่เรียกว่าวุฒิสภา จะพูดเยอะมากในตอนนั้น เพราะว่าตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ มา เป็นแบบรัฐสภาเดียวคือสภาผู้แทนฯ แต่ว่าบังเอิญแบ่งเป็นสองประเภท ประเภทหนึ่งเลือกตั้งและประเภทสองแต่งตั้ง รัฐธรรมนูญปี ๒๔๘๕ ที่ท่านอาจารย์ปรีดีเป็นแกนนำในการร่าง ได้นำเสนอรูปแบบสภาอันใหม่คือตั้งวุฒิสภา (ในร่างรัฐธรรมนูญใช้คำว่า "พฤฒิสภา" แปลว่าสภาผู้เฒ่าแล้ว) แต่ว่าให้มาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง แต่รัฐธรรมนูญมาตรานี้ไม่ทันได้ใช้ เพราะเมื่อประกาศใช้ครั้งแรก บทเฉพาะกาลให้พฤฒิสภาชุดแรกมาจากการแต่งตั้งโดยรัฐบาลก่อน ชุดต่อไปจึงจะให้มีการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน แต่มาในปีรุ่งขึ้นรัฐบาลถูกยึดอำนาจเสียก่อนในรัฐประหาร ๒๔๙๐ หลังจากนั้นสภาร่างรัฐธรรมนูญก็สร้างให้มีวุฒิสภาขึ้นมาจากรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ จนมาถึงปัจจุบัน และเป็นวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้งมาโดยตลอด เป็นปัญหาที่ในนี้ท่านอาจารย์ปรีดีไม่ได้พูดถึงมากเท่าไรหรอก ผมเข้าใจเพราะหลังจาก ๒๔๙๐ ไป ท่านอาจารย์ปรีดีไม่ได้อยู่

ในแกนกลางของรัฐบาลแล้ว เพราะฉะนั้นเบื้องหลังต่าง ๆ ท่าน
ไม่รู้แล้วมันไกลเกินไป แล้วก็ไม่ได้กระทบโดยตรงกับสิ่งที่ท่าน
ทำอยู่เหมือนกับเมื่อก่อน ๒๕๕๐

ความจริงรัฐประหารปี ๒๕๕๔ จะเริ่มนำบทบาทวุฒิสภา
มาขึ้นมาเล่นใหม่ เนื่องจากรัฐประหารครั้งนี้เป็นการยึดอำนาจ
โดยคณะทหารบกเพื่อกำจัดนักการเมืองสายพรรคประชาธิปัตย์
และพวกอนุรักษนิยมออกไป เปิดโอกาสให้ทหารบกเข้ามามี
อำนาจการเมืองมากขึ้น คือเป็นข้าราชการและรัฐมนตรีในคราว
เดียวกันได้ เป็นการเปิดประตูให้อำนาจการเมืองเข้าควบคุมและ
จัดการเศรษฐกิจการเงินที่เป็นผลประโยชน์เฉพาะตนและกลุ่มได้
นั่นคือกำเนิดของการคอร์รัปชันโดยผู้มีอำนาจการเมืองและตำแหน่ง
ในรัฐบาล คนที่ตีบทนี้แตกคือจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

๓) ควบคู่ไปกับการใช้อำนาจการเมืองในการระดมทุน
แล้ว อีกแนวหนึ่งคือการเปลี่ยนบทบาทและสถานะของรัฐสภา
แห่งชาติให้เป็นสภาตรายางของรัฐบาลที่มาจากกรียึดอำนาจ
การทำเช่นนั้นได้ก็ด้วยการอาศัยวุฒิสภาที่มาจากแต่งตั้ง
โดยรัฐบาล นับจากนั้นมาวุฒิสภาก็กลายเป็นสภาของนายทหาร
ระดับสูงและคนที่คุมกำลังหลัก ๆ ไป นี่คือความเป็นมาของ
วุฒิสภาหรือสภาสูงที่มักมาจากการแต่งตั้งตลอดมาเป็นปัญหา
ตลอดจนปัจจุบันนี้ ในเร็ว ๆ นี้ อาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
นักประวัติศาสตร์ไทยเสนอว่าให้เลิกวุฒิสภา สภาต่อไปของ
ไทยควรมีสภาเดียวพอแล้ว เปลืองงบประมาณและไม่คุ้มกับ
การทำงาน น่าคิดนะ ถ้าอยากทราบว่าปัญหามาอย่างไรคงต้อง

อ่านรายละเอียดในนี้

ผมคิดว่าท่านอาจารย์ปรีดีเป็นผู้เริ่มต้นเสนอแนวคิดว่าควรมีวุฒิสภา แต่ว่าไม่ได้เป็นอย่างที่ท่านคิดไว้เพราะว่าถูกยึดอำนาจเสียก่อน เลยกลายเป็นวุฒิสภาตราขาย เรื่องรัฐสภาเป็นเรื่องใหญ่เรื่องหนึ่งที่บทความท่านพูดถึง

๔) ประเด็นต่อไปได้แก่เรื่องรัฐบาล ท่านพูดถึงมากมาย ในบทความนี้ สังเกตในบทความที่พูดถึงนี้ รัฐบาลไม่มีเอกภาพเลย ไม่เห็นตัวตนความเป็นสถาบันการเมืองการปกครองที่ควรเป็นหลักนำของประเทศ ซึ่งน่าสนใจมาก เหตุที่เป็นเช่นนั้นเข้าใจว่าส่วนหนึ่งคือตอนนั้นเมื่อพูดถึงรัฐบาล ท่านถูกยึดอำนาจไปแล้ว ย้อนกลับไปดู ๒๔๗๕ - ๒๔๙๐ ก็คงจะจริง สถานะความมั่นคงทางการเมืองของคณะราษฎรซึ่งทำหน้าที่เป็นแกนนำในรัฐบาล เห็นได้ไม่ยากว่ารัฐบาลคณะราษฎรตอนนั้นยังไม่มั่นคง ยังมีความขัดแย้งที่ท่านพูดต่อมาถึงความแตกแยกในคณะราษฎรมันเป็นปัญหาอันดับแรกเลยที่ทำให้ประชาธิปไตยไม่สมบูรณ์ เพราะฉะนั้นบทบาทรัฐบาลจึงไม่เห็นเลย ไม่เป็นเอกภาพ ดังนั้นปัญหาเรื่องการบริหารปกครองประเทศก็ไม่ได้ทำเป็นระบบเป็นเรื่องเป็นราวต่อเนื่องมา หากแต่จะพบแต่ปัญหาที่เกิดขึ้น

ในแง่ของปัญหาทางรัฐศาสตร์ของการเมืองการปกครอง องค์ภาพของรัฐบาลก็คือปัญหาการปฏิบัตินโยบาย คือการลงไปทำงานไปสร้างผลงานให้แก่ประชาชน ทำอะไร แก้อะไร สู้ อะไรต่าง ๆ จนได้ผลออกมาอย่างไรนั้น จึงจะทำให้ประชาชนมองเห็นภาพลักษณ์ของรัฐบาล ประวัติศาสตร์การเมืองไทยของ

เรานั้นที่เรียนกันมาจนถึงปัจจุบันจะเหมือนกันหมดเลย คือไม่เห็นการปฏิบัตินโยบายการปกครองของรัฐบาลเลย ทำให้ไม่มีการวิเคราะห์ หรือสามารถอธิบายได้ว่ารัฐบาลตั้งแต่ ๒๔๗๕ มาจนถึง ๒๕๕๑ ได้ปฏิบัตินโยบายอะไรที่จะเอามาเป็นแบบอย่าง เป็นบทเรียนแก่ประชาชน และผู้นำการเมืองจะต้องยึดถืออะไร ไม่ยึดถืออะไร สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นในรูปแบบนโยบายและการปฏิบัติที่เป็นจริงมันไม่เคยเกิดขึ้น สังคมและประชาชนจึงฝากความหวังไว้แก่มีรัฐบาลและผู้นำการเมืองที่เป็น “คนดี” เท่านั้น ซึ่งมันไม่ใช่หลักประกันว่ารัฐบาลจะสามารถทำงานและปกครองประเทศได้

๕) ประเด็นสุดท้ายที่พูดเยอะในบทความนี้ก็ คือความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำรัฐบาลกับสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่ตอนนั้นสถาบันพระมหากษัตริย์อยู่ในสภาพที่เปลี่ยนผ่าน เพราะหลังจากที่รัชกาลที่ ๗ สละราชสมบัติแล้วก็อัญเชิญรัชกาลที่ ๘ มา เพราะช่วงนั้นท่านยังอยู่เมืองนอก ในกรุงเทพฯ ก็มีผู้สำเร็จราชการอยู่แทนพระองค์ ในช่วงหนึ่งท่านอาจารย์ปรีดีก็เป็นหนึ่งในคณะผู้สำเร็จราชการด้วย ฉะนั้นท่านก็จะรู้ได้ว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ในระบบประชาธิปไตยนั้นปฏิบัติอย่างไร เดินอย่างไร เพื่อจะไปสู่การปกครองที่เป็นประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขได้ ผมคิดว่าเป็นเนื้อหาที่น่าสนใจและมีประโยชน์มาก ถ้าศึกษาจริง ๆ จะช่วยทำให้เราเข้าใจ อาจจะช่วยให้เราวิเคราะห์ได้ถึงปัญหาในปัจจุบัน เพราะว่า ๓ - ๔ อย่างที่เราพูดถึงในบทความนี้ที่ยังไม่เห็นชัดเท่าไรนัก ในปัจจุบัน

ทุกหน่วยองค์กรไม่ว่าจะเป็นทหาร รัฐสภา วุฒิสภา รัฐบาล สถาบันพระมหากษัตริย์มีบทบาท มีพลังอำนาจ มีการต่อรอง มีการเคลื่อนไหวอะไรต่าง ๆ มากกว่าปี ๒๕๕๐ เยอะมากเลย แล้วก็เป็นที่ที่ทุกฝ่ายการเมืองกำลังวิวาทะรวมทั้งวิวาทกัน อย่างหนักหน่วงมาก แต่ผมรู้สึกที่เราไม่ได้ให้ความสนใจกับการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการ ไม่ว่าจะถูกหรือผิดก็ตาม แต่มันมีที่มาของมัน ผมคิดว่าการกลับไปศึกษาบทความนี้ คิดว่าน่าจะช่วยให้ได้เยอะเลย

ผมจะเปรียบเทียบว่าสิ่งที่ท่านอาจารย์ปรีดีพูดในบทความนี้กับปัจจุบันว่ามันเปลี่ยนมาอย่างไร อันแรกเรื่องของทหาร ในตอนนั้นท่านอาจารย์พูดถึงบทบาทของทหารที่เป็นผู้นำเท่านั้นเอง อย่างที่แตะถึงมาก ๆ ก็จอมพล ป.พิบูลสงคราม ถ้าเรียกยศตอนนั้นก็นายพันตรีหลวงพิบูลสงคราม แต่ว่าปัจจุบันนี้ทหารได้เปลี่ยนบทบาททางการเมืองมาสู่สภาพที่เป็นกองทัพที่มีทั้งองค์กร ขนาดอำนาจจริง ๆ นะเยอะมาก สูงมาก เพราะว่ากว่าจะได้เข้าการเมืองต้องหลังรัฐประหารปี ๒๕๕๐ กองทัพบกเป็นกองกำลังหลักที่ประสบความสำเร็จในการเข้ามาสู่อำนาจการเมือง และเข้ามาเป็นผู้จัดตั้งจัดการรัฐบาลเรื่องการปกครองมาโดยตลอดไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ฉะนั้นสถาบันทหารกลายมาเป็นกำลังหลักในอำนาจรัฐไทยและเป็นรัฐที่เรียกตัวเองว่าประชาธิปไตย ด้วย นี่คือการพัฒนาการของประชาธิปไตยแบบไทยจะว่าแปลกหรือเปล่าผมก็ไม่รู้เหมือนกัน

ว่าไปแล้วระบบประชาธิปไตยในแต่ละประเทศก็มีความ

แปลกของตัวเองกันมากบ้างน้อยบ้าง การสร้างและเป็น
 ประชาธิปไตย ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นเป็นผลพวง
 ของระบบอาณานิคมตะวันตก เป็นกระบวนการต่อสู้ต่อต้าน
 ระบบอาณานิคมเพื่อการเป็นเอกราช ในที่สุดแล้ว หลังจากการ
 เปลี่ยนแปลงจากระบบอาณานิคมตะวันตก ประเทศทั้งหลายก็
 เปลี่ยนผ่านเข้าสู่การเป็นระบบสมัยใหม่ หรือประชาธิปไตยนั้น
 แหละ ส่วนใหญ่แล้วจะเจอชะตากรรมเหมือนกัน ก็คือว่า
 ขบวนการที่เริ่มด้วยขบวนการชาตินิยม ขบวนการเอกราชซึ่ง
 ไม่ใช่ทหารทั้งหมด มีพลเรือนด้วยก็รวม ๆ กันต่าง ๆ ก็จบ
 ลงด้วยการที่อำนาจทั้งหมดอยู่ในมือของสถาบันทหาร และก็มี
 นายทหารขึ้นมาเป็นผู้นำรัฐบาลทั้งนั้น ในเอเชียอาคเนย์ของเรา
 ก็เต็มไปหมด กรณีสยามไทยนั้นแม้จะไม่ได้เป็นอาณานิคมฝรั่ง
 เต็มตัว แต่สยามก็จำต้องอยู่ภายใต้อำนาจและอิทธิพลของเจ้า
 อาณานิคมตะวันตกทั้งหลายด้วย เพียงแต่เรามีโอกาสในการ
 เลือกหนทางและการเป็นสมัยใหม่ได้ด้วยตัวเองมากกว่าของ
 เพื่อนบ้านอาคเนย์ด้วยกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าสู่กระบวนการ
 เป็นสมัยใหม่เต็มตัว เราก็จเจอเหมือนกันคือการที่สถาบันทหาร
 ในที่สุดก็ก้าวขึ้นมาเป็นผู้ควบคุมระบบการเมืองและรัฐบาล

อีกสถาบันที่น่าสนใจแต่ว่าในตอนปี ๒๔๙๐ นั้นยัง
 ไม่มีบทบาทอะไรเลยก็คือระบบราชการ ระบบราชการในปัจจุบัน
 นี้กลายเป็นกำลังหลักในการจัดการบริหารของรัฐบาล ดังนั้นไม่
 ว่าใครจะขึ้นมาเป็นรัฐบาลก็ไม่สามารถจะปฏิเสธ การจัดการความ
 สัมพันธ์ จะจัดการอย่างไรกับระบบราชการเป็นเรื่องใหญ่มาก

ในอดีตของการรัฐประหารโดยทหาร ทำให้ระบบราชการกลายเป็นตัวจักรสำคัญในการบริหารและดำเนินนโยบายของผู้นำกองทัพและรัฐบาลได้เป็นอย่างดี ภายใต้ระบบรัฐประหารสถาบันราชการไทยก็พลอยได้ดิบได้ดีไปด้วย แต่ไม่ใช่ด้วยประสิทธิภาพในการปฏิบัตินโยบายรัฐบาล หากแต่ที่สำคัญอยู่ที่การทำนโยบายและการปฏิบัติงานที่ทำให้กองทัพพอใจ

อันต่อมาก็คือระบบทุนนิยม ซึ่งในปี ๒๔๙๐ นั้นก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ มีนักธุรกิจตระกูลล่าช้าไม่กี่คนที่ได้รับการแต่งตั้งเป็น สว. ชุด ๕๐ คนแรก ถ้าเป็นตอนนี้ผมเชื่อว่าจะต้องมีนักธุรกิจระดับนานาชาติหลายคนที่จะได้รับการแต่งตั้งเข้าไป ฉะนั้นสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในรอบ ๕๐ ปีหลังก็คือพัฒนาการของระบบทุนและตนเอง ซึ่งตอนที่ท่านอาจารย์ปรีดีพูดถึงทุนหรือนายทุน ท่านเน้นให้เห็นนายทุนชาติคิดว่าอย่างมากที่สุดก็คือมีนายทุนชาตินายทุนชาติที่รักชาติเราก็สามัคคีได้ ไม่เป็นอันตรายต่อระบบประชาธิปไตย ก็ไปกันได้ไม่มีปัญหาแต่ว่าตอนนี้นายทุนชาติก็ไม่มีคามหมายแล้ว เพราะมันต้องเป็นทุนระดับนานาชาติระดับสากลแล้วถึงจะมีความสามารถที่จะเคลื่อนที่ได้และแน่นอนทุนเหล่านี้ก็คุมไม่ได้ รัฐบาลก็ไม่มีทางคุมได้ นอกจากต้องเป็นส่วนหนึ่งของถนนนี้ ฉะนั้นนี่เป็นมิติใหม่ที่เกิดขึ้นว่า รัฐบาลประชาธิปไตยต่อไปก็ต้องร่วมมือกับทุนสากลได้

อีกกลุ่มหนึ่งเกิดขึ้นมาใหม่ก็คือกลุ่มประชาสังคม ในสมัยนั้นคือกลุ่มชนชาติที่ท่านอาจารย์ปรีดีพูดถึงขอตั้งข้อสังเกตหนึ่ง ท่านอาจารย์ปรีดีเป็นผู้นำรัฐบาลคนแรก และอาจจะ

เป็นคนเดียวจนถึงปัจจุบันนี้ผู้เป็นผู้นำทางการเมืองไทยที่มองเห็นความหลากหลายของประชาชนไทย และเน้นตลอดเวลาว่าเวลาพูดถึงชนชั้นต่าง ๆ กรรมกร ชาวนา ข้าราชการ พวกคหบดีต่าง ๆ ต้องเน้นว่า “ผู้รักชาติทุกชนชาติไทย” วงเล็บด้วยว่า “national minorities ที่มีสัญชาติไทย” ไม่ได้เรียกว่าเป็นชนชาติส่วนน้อย เรียกว่าเป็นชนชาติไทย เพราะอยู่ในรัฐไทย “ทุกชนชั้นวรรณะและทุกชนชาติที่รักชาติ...เพื่อให้ทุกชนชาติร่วมเป็นเอกภาพแห่งประเทศไทย” ท่านเน้นการร่วมมือกันเองระหว่างประชาชนที่หลากหลายแตกต่างกัน ท่านก็เลยให้อิโหวาทว่า พุทธศาสนาสอนไว้แล้ว อุตตาทิ อุตตโนนาโถ คริสตศาสนาก็สอนว่าต้องช่วยคนอื่นพระเจ้าถึงจะช่วยท่าน อิสลามพระมุฮัมมัดก็สอนเหมือนกัน ผมคิดว่าท่านอาจารย์ปรีดีเป็นคนเดียวที่ตระหนักอยู่ตลอดเวลา คนไทยเป็นชาวคริสต์ และชาวอิสลามรวมอยู่ด้วยไม่ใช่มีแต่พุทธ ท่านมักเอ่ยถึงว่า “ชาวไทยที่เป็นคริสต์....และอิสลามิกชน...” เชื่อไหมว่า จนบัดนี้ก็ตาม ผมคิดว่านักการเมืองไทยถ้าไม่ใช่อิสลามไม่ใช่มุสลิมแล้ว ก็ไม่รู้สำนักหรือว่ามีคนที่นับถือศาสนาอื่นรวมอยู่ด้วย ฉะนั้นขอแถมเป็นข้อสังเกต ผมคิดว่าท่านอาจารย์ปรีดีเป็นผู้นำคนแรกๆ ที่มองเห็นปัญหาชนชาติจริง ๆ

ตอนนี้เรากำลังมีปัญหา ๓ จังหวัดภาคใต้ที่กำลังลุกเป็นไฟ ผมคิดว่าท่านอาจารย์ปรีดีเสนอตั้งแต่ตอนนั้นแล้ว ตั้งแต่ปี ๒๔๘๖ ที่ออกกฎหมายพระราชกำหนดว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ ฝ่ายอิสลาม นั่นคือนโยบายสมานฉันท์กับชนมลายูมุสลิม ๔

จังหวัดชายแดนภาคใต้ กฎหมายอันนั้นเป็นที่ยอมรับกันเพราะว่าก่อนหน้านี้ รัฐบาลจอมพล ป. ไปออกกฎหมายรัฐนิยมเรียกร้องให้เป็นชาตินิยมไทยกันใหญ่ กระทั่งไปยกเลิกวันศุกร์หยุดละหมาดไม่ได้ ประชาชนต้องพูดภาษาไทย เข้าโรงเรียนไทย แต่งชุดไทย ต้องสวมหมวก ยกเลิกชุดมลายูต่าง ๆ ไม่ให้ขึ้นสถานที่ราชการ ก็เกิดขัดแย้งกันใหญ่ พอสมัยท่านอาจารย์ปรีดี แต่ท่านอาจารย์ไม่ได้เป็นนายกฯ คุณคงเป็นนายกแต่เข้าใจว่ารับนโยบายจากท่านอาจารย์ปรีดี เพราะคุณคงไม่น่าจะมีอำนาจจัดการนโยบายในตอนนั้น ผมว่ากฎหมายว่าด้วยการอุปถัมภ์อิสลามที่ออกมาหรือพื้นเอกภาพของชาติ เป็นแนวคิดของท่านอาจารย์ปรีดี ตั้งคุณแช่ม พรหมยงค์ เป็นจุฬาราชมนตรี หลัง ๒๔๗๕ ไม่มีการแต่งตั้งจุฬาราชมนตรี คนสุดท้ายหมดไปพอตายไปก็ไม่ได้แต่งตั้งขึ้นมาอีก จุฬาราชมนตรีคนแรกที่แต่งตั้งคือหลังปี ๒๔๘๖ มา มันเริ่มปัญหาความขัดแย้งกับภาคใต้มาตั้งแต่ตอนนั้น

ฉะนั้น ตอนนี้อย่างพูดถึงการสมานฉันท์แล้วบอกว่ามันทำไม่ได้ แสดงว่าเราไม่รู้จักประวัติศาสตร์ของเราเอง เขาทำกันมาแล้ว แล้วก็ทำได้มีการเจรจาด้วย ต่อมาหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นนายกฯ ก่อนปี ๒๔๘๙ ก็ช่วงระหว่างปี ๒๔๘๘ - ๒๔๙๐ รัฐบาลก็มีคณะกรรมการไปเจรจากับผู้แทนฝ่ายการเมืองภาคใต้ที่ปัตตานี ซึ่งมีผู้นำคือ ฮัจยีสุหลง พ่อคุณเด่น โต๊ะมีนา ก็ได้ข้อเสนอ ๗ ข้อที่จะเอามาพิจารณาแก้ไขปัญหาภาคใต้ ฉะนั้นมันมีหมดไม่ว่าจะเป็น Dialogue การสมานฉันท์ เจรจาต่าง ๆ

มันทำมาแล้ว ไม่ใช่เรื่องใหม่ นะ ตอนนี้อยู่พูดแล้วตกใจกันหมด
นี่ว่ามันสมานฉันท์กันไม่ได้ มันต้องฆ่ากันอย่างเดียว

เมื่อสักครู่นี้ผมเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสถาบันหลัก ๆ
ที่กำลังเกิดขึ้น เช่น กองทัพ ราชการ ทูณ ประชาสังคม อัน
สุดท้ายที่น่าสนใจมากคือ ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกษัตริย์
กับรัฐบาลหรือกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ตอนนี้อยู่คิดหิมนพระบรม
เดชานุภาพ การพูดถึงพระราชอำนาจพูดง่าย ๆ ใครจะใช้สถาบัน
พระมหากษัตริย์ บรรลุจุดหมายทางการเมืองของตนอย่างไร
ผมคิดว่าในบทความของท่านอาจารย์ปรีดีได้พูดให้เห็นหลาย
ตัวอย่าง ประเด็นเรื่องสถาบันพระมหากษัตริย์ในนี้ที่พูดถึงจริง ๆ
แล้ว ไม่ได้เถียงว่าสถาบันกษัตริย์มีอำนาจทางการเมืองหรือไม่มี
อำนาจทางการเมือง เพราะว่าหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔
มิถุนายน ๒๔๗๕ รัชกาลที่ ๗ ก็ได้บอกแล้วว่าท่านยินดีที่จะ
ให้ประชาชนได้มีอิสราธิปไตยอย่างสมบูรณ์ แล้วก็อยู่ในพระ
ราชปรารภ ซึ่งท่านอาจารย์ปรีดีบอกว่าคณะราษฎรให้รัชกาลที่ ๗
ทรงเขียนเอง คณะผู้ร่างไม่ได้เขียนให้ ฉะนั้นเป็นรัฐธรรมนูญ
ฉบับเดียวที่พระมหากษัตริย์เป็นผู้เขียนคำปรารภว่าอะไรที่เป็น
เหตุให้มีรัฐธรรมนูญ อันนี้อยู่ในบทความนี้ ดังนั้นสิ่งที่จะเกิด
ขึ้นตามมาที่จะเป็นปัญหาก็คือ ทำอย่างไรรัฐบาลในฐานะที่เป็นผู้
แทนและเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชนจะดำเนินการ
ปกครองโดยให้สถาบันพระมหากษัตริย์อยู่ในระบบนี้ด้วย
เพราะว่าสถาบันพระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจประเพณีมา
ก่อน การปฏิวัติ ๒๔๗๕ นั้น เรามักจะบอกว่าล้มสถาบันพระ

มหากษัตริย์ แต่จริง ๆ ในแง่ของพระราชอำนาจในทางพระราชพิธีต่าง ๆ หรือที่เรียกว่าประเพณีนิยมอะไรต่าง ๆ นั้นไม่ได้ล้ม เช่นเมื่อตอนที่ร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๔๗๕ ก็มีเถียงกันว่าต้องระบุไหมว่าพระมหากษัตริย์จะต้องขึ้นมารับตำแหน่งและกล่าวปฏิญาณตนเหมือนกับนายกต่าง ๆ จะพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ก็เขียนลงไปให้ชัดเจนทำนองนั้น เพราะว่าไม่ไว้ใจ ท่านอาจารย์ปรีดีก็อธิบายว่าไม่จำเป็นต้องเขียนเพราะว่าพระมหากษัตริย์ไทยก็มีประเพณีอยู่แล้วว่าจะต้องพิทักษ์รักษาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน พุดง่าย ๆ ว่าดำเนินการปกครองให้เป็นไปตามเป้าหมายของราษฎร มันก็คือประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นควรจะรักษาจุดนี้เอาไว้ ควรจะใช้สิ่งที่มีอยู่แล้ว อย่าเขียนเลยเพราะถ้าเขียนแล้วมันจะตีความยุ่ง จะนำมาสู่การเอาชนะกันด้วยอักษร เหมือนที่กำลังบ้าเลือดกันอยู่ในปัจจุบันนี้ ด้วยการตีความทุกบรรทัดเพื่อจะเอาชนะอีกฝ่ายหนึ่ง

ผมคิดว่าระบบการปกครองที่จะมีประสิทธิภาพแล้วก็อยู่ได้นาน มันต้องมีความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ใช้และผู้ถูกใช้ แต่หากว่าใช้แล้วก็เถียงกันว่าผมตีความอย่างหนึ่งคุณตีความอีกอย่างหนึ่ง ไม่มีความไว้ใจในกันและกัน รับรองว่ามันต้องตายกันไปข้างหนึ่ง ไม่มีทางปกครองกันได้ไม่ว่าจะเป็นระบบใดก็ตามมันอยู่ด้วยกันไม่ได้ เพราะฉะนั้นยิ่งเขียนรัฐธรรมนูญมากเท่าไรเราจะไม่มีทางหาข้อยุติได้ แล้วที่จะยุ่งก็คือการตั้งสถาบันพระมหากษัตริย์ให้มีบทบาททางการเมืองมากขึ้นอันนี้คือปัญหา ในบทความของท่านอาจารย์ปรีดีนั้น ไม่ได้มองว่าจะมี

คนใช้สถาบันกษัตริย์ เพียงแต่อธิบายว่าตั้งแต่สมัยจอมพล ป. มานั้น การที่หลวงวิจิตรวาทการหรือใครต่าง ๆ ที่พยายามจะ เกิดทุนให้จอมพล ป. ขึ้นมาเป็นผู้วิเศษ หลังจาก ๒๔๙๐ ตรงนี้แหละคือตัวพลิกผัน

ดังตัวอย่างของการที่คณะผู้สำเร็จราชการ ซึ่งเวลานั้น ประกอบไปด้วยพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ และเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ฯ ในพระปรมาภิไธยพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้เลื่อนยศหลวง พิบูลฯ จากนายพลตรีเป็นจอมพล โดยขอให้หลวงอดุลเดชจรัส ช่วยเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เรื่องนี้หลวงพิบูลฯ มิได้รู้ตัวมาก่อน เมื่อได้ทราบก็ไม่สมควรใจที่จะรับยศจอมพลนั้น และไม่ยอมไปรับคทาจอมพลจากคณะผู้สำเร็จราชการฯ จนเวลา ผ่านไปหลายเดือนพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ต้องเอาคทาไปมอบให้ จอมพล ป. ที่ทำเนียบวังสวนกุหลาบ เป็นต้น ต่อมาคณะผู้สำเร็จ ราชการฯ ยังได้ตั้งให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้บัญชาการ ทหารสูงสุด อันเป็นโอกาสให้จอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินการ ปกครองประเทศตามระบอบเผด็จการยิ่งขึ้น ฉะนั้นการเกิดขึ้น ของอำนาจเผด็จการจึงมีที่มาและที่ไปอันซับซ้อนไม่ใช่แค่คิด ออยากเป็นแล้วจะทำได้เพียงคนเดียว มันเป็นการต่อสู้ระหว่างสิ่ง ที่ท่านอาจารย์ปรีดีเรียกว่า “พวกซากเดนที่ชนะเก่า” พยายามที่ จะเอาลาภยศสรรเสริญต่าง ๆ ไปให้กับพวกคณะราษฎร ฉะนั้น ใครที่ไม่แข็งแกร่งหรือว่าไม่สามารถจะต้านทานลาภยศต่าง ๆ ก็ จะตกหลุมพราง ระบบเก่าจะอยู่ได้ก็ต้องเอาปูนปั้นหลอกล่อ พวกใหม่ ๆ ทั้งหลายให้ยอมไป ฉะนั้นการเกิดขึ้นของอำนาจ

เผด็จการจริง ๆ ไม่ได้มาจากคนไปใช้อำนาจหรือว่าทำให้พระมหากษัตริย์มีอำนาจ แต่ว่าพยายามจะเอาสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในระบบเก่ามาหลอกล่อผู้นำฝ่ายคณะราษฎรให้หลงเชื่อตามไปเท่านั้น กระนั้นก็ตาม ท่านอาจารย์ปรีดีในตอนนั้นก็แสดงให้เห็นว่า ในระบอบประชาธิปไตยก็ยังมีอำนาจของประชาชนอยู่ด้วย ในนี้ก็มีส่วนอย่างหลายอันที่จะพูดถึงฝ่ายที่ได้อำนาจแล้วจริง ๆ ก็ยังไม่สามารถใช้อำนาจใหม่ได้อย่างเต็มที่ เปิดโอกาสให้พลังฝ่ายราษฎรยังสามารถตอบโต้ได้ ท่านอาจารย์ปรีดีพูดหลังจากที่จอมพล ป. ได้เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดและนำประเทศเข้าสู่สงคราม สร้างปัญหาและความเสียหายแก่ประเทศ ท่านแล้วว่า “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งประเภทที่ ๑ และที่ ๒ ซึ่งมีสมาชิกคณะราษฎรที่รักษาอุดมคติประชาธิปไตยอยู่ด้วยนั้น ได้พร้อมใจกันดำเนินวิธีการทางรัฐสภาตามกฎหมาย ให้จอมพล ป. พิบูลสงครามออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี” อาจารย์ปรีดีในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้น ก็ได้ทำตามความต้องการของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร “ได้ประกาศพระบรมราชโองการปลดจอมพล ป. พิบูลสงคราม จากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด แล้วได้ยุบตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด โดยตั้งตำแหน่งแม่ทัพใหญ่อันเป็นตำแหน่งที่ถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก และตั้งให้พระยาพหลฯ ดำรงตำแหน่งแม่ทัพใหญ่นี้ เพื่อบังคับบัญชาทหารตามหลักประชาธิปไตย”

ฉากดังกล่าวแสดงให้เห็นการต่อสู้อย่างมีหลักการและไม่ใช้การใช้กำลังอย่างป่าเถื่อนแบบอนารยชนเข้าแก้ปัญหา

ระหว่างกลุ่มพลังการเมืองด้วยกัน แม้อาจารย์ปรีดีใช้คำว่าฟื้นคืนชีพระบอบอำนาจเผด็จการ แสดงว่าก่อนปี ๒๔๙๐ มันมีความพยายามที่จะสร้างขึ้นมา ตอนที่จอมพล ป. ได้รับตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารแล้ว ท่านอาจารย์ปรีดีใช้พลังประชาธิปไตยคือใช้พลังฝ่ายรัฐบาลที่ทำให้จอมพล ป. ตกจากอำนาจ ตกจากการเป็นนายก แล้วก็ออกสิ่งที่เรียกว่าพระบรมราชโองการ เพราะตอนนั้นท่านอาจารย์ปรีดีเป็นผู้สำเร็จราชการ ปลดจอมพล ป. ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด แล้วตั้งให้พระยาพหลฯ เป็นแม่ทัพใหญ่ ทำให้จอมพล ป. ไม่กล้าใช้อำนาจทางการทหาร

แต่หลังรัฐประหาร ๒๔๙๐ รัฐธรรมนูญได้คุ้มครองผู้รับสนองพระบรมราชโองการคือจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยลงตำแหน่งว่า “ผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย” อันเท่ากับเป็นการฟื้นคืนชีพอำนาจเผด็จการของจอมพล ป. ที่ทำให้ผู้นำทหารกลายเป็นผู้เผด็จการอีกครั้งหนึ่ง ถ้าอำนาจระหว่างบรรทัดดี ๆ ถ้าหากผู้นำรัฐบาลมีความเด็ดเดี่ยว แน่วแน่ รู้สิ่งที่ตัวเองทำว่าจุดหมายคืออะไร ใช้อำนาจนั้นในการสกัดกั้น อย่าให้ผู้นำหรือฝ่ายที่กำลังหลงผิดดำเนินอำนาจได้ ก็จะหยุดยั้งการเกิดขึ้นของเผด็จการได้ ท่านอาจารย์ปรีดีบอกว่าใช้พระบรมราชโองการปลดจอมพล ป. ออกจากผู้บัญชาการทหารสูงสุดในตอนนั้นเลย ไม่ให้ใช้อำนาจได้ และจอมพล ป. ก็รู้เลยว่า นั่นคือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย อันนี้คือความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกษัตริย์กับกลุ่มการเมือง ซึ่งมันจัดการได้โดยระบบประชาธิปไตย ผม

คิดว่าทั้งหมดนี้คือบทเรียนที่เราไม่ได้ศึกษา ไม่ได้ใช้ ไม่ได้ทำความเข้าใจจริง ๆ ตอนนี่เลยกลายเป็นเราจะยอมให้สถาบันพระมหากษัตริย์ถูกใช้มากแค่ไหน แล้วมีคำถามขอบธรรมมากแค่ไหน ซึ่งทั้งหมดนั้นมันอธิบายไม่ได้และไม่มีทางเลยที่จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยดำเนินต่อไปได้ ถ้าหากว่าเราไม่สามารถจัดการความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์ ระบบการเมือง รัฐบาล และกลุ่มอำนาจทางการเมืองได้อย่างถูกต้อง มันจะถูกต้องได้คือผู้นำทางการเมืองเองต้องรู้ไม่ใช่ต้องรอให้ศาลมาบอก รอให้ประชาชนหมื่นคนเดินขบวนก่อน ให้คนมาเผาบ้าน ให้คนมาทำตาม มันไม่มีทาง มันแก้ไม่ได้แสดงว่ามันหลุดมือไปแล้ว ไม่มีใครจัดการตรงนั้นได้ ผมคิดว่าสิ่งที่น่าสนใจมากคือสิ่งที่ท่านอาจารย์ปริดีพูดทั้งหมดในบทความนั้น ไม่ได้พูดถึงเหตุการณ์ในปัจจุบัน เพียงแต่พูดถึงปัญหา ข้อบกพร่องและอะไรเกิดขึ้นในตอนนั้น แต่ที่น่าสนใจกว่านั้น หลังจากนั้นมา ๑๐ กว่าปี เมื่ออ่านอีกครั้งผมก็พบว่าสิ่งเหล่านั้นมันไม่ได้หายไปมันยังอยู่กับเรา แต่มันเปลี่ยนฐานะเปลี่ยนซ้ำ พูดง่าย ๆ ว่าสิ่งที่ไม่คิดว่าจะเกิดขึ้นก็เกิด แล้วก็เป็นวิกฤติ เป็นปัญหาให้เราต้องเผชิญหรือระบบการเมืองไทยจะต้องเจอปัญหาของระบอบสถาบันและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เหล่านั้น นี่คือนี่ที่ผมพยายามทำความเข้าใจและพยายามทำวิจัยและวิเคราะห์ แล้วก็เสนอกับท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย ว่าลองไปอ่านบททวนแล้วก็ทำความเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ก็จะกระจ่าง

ปัจจุบันนี้คนจะบอกว่าเรากำลังมีวิกฤติ ฉะนั้นอย่าไป

ยุ่งกับใคร อย่าไปเข้าฝายใด ผมคิดว่ามันไม่ได้ทรอก
 ประชาธิปไตย คนมันต้องเข้ากับฝายใดฝายหนึ่ง คนมันต้องเชื่อ
 ต้องมีจุดหมาย นโยบายต่าง ๆ ที่สำคัญผมเชื่อว่าทุก ๆ ฝาย
 เข้าใจใหม่ว่าแต่ละฝาย พัฒนาการนั้นมาอย่างไร แล้วจะไปสู่
 อะไร ถ้าดูจากตัวอย่างที่เกิดขึ้นปี ๒๔๗๕ - ๒๔๙๐ มันพอ
 มองเห็นทิศทางที่เขาอยากให้เป็น ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์จะ
 อยู่ในระดับไหนความสัมพันธ์ของกลุ่มสถาบันต่าง ๆ จะอยู่
 ระดับแค่ไหน มีปัญหาได้แต่ก็ต้องแก้ให้ได้ ฉะนั้นประเด็น
 สุดท้ายที่ผมจะปิดคือว่าท่านอาจารย์ปริดีตอนหลัง ๑๔ ตุลาฯ
 ท่านยังคิดว่าบทบาททหารทางการเมืองแบบผู้กุมอำนาจรัฐหรือ
 แทรกแซง อำนาจอรัฐ น่าจะไม่มี ควรจะยุติกับ ๑๔ ตุลาฯ แต่
 ว่าหลังจาก รัฐประหารและมีรัฐบาลล่าสุด ๑๙ กันยายน ๒๕๕๔
 ผมและประชาชนอีกมากยอมรับเลยว่ชั้กเชื่อแล้วว่ารัฐประหาร
 เผลอ ๆ จะต้องเป็นวิธีการทางการเมืองอันหนึ่งของทางการเมือง
 ไทยไปอีก... ผมไม่รู้ว่าจะอีกนานเท่าไร แต่ว่าการที่ไม่ยอมรับ
 หรือปฏิเสธ หรือการบอกว่ามันเป็นไปไม่ได้ก็ไม่ได้อีกเหมือนกัน
 ก็มันเกิดมาแล้วหมด ๆ ไม่ใช่หรือ ผมว่าตัดใจยอมรับเลย
 แล้วก็จัดอันดับเลยว่า เอาละ ถ้างั้นก็ยอมทุกฝายที่เข้ามาเล่น
 การเมือง ยอมเลยว่าคุณมีโอกาสที่จะถูกยึดอำนาจโดยกองทัพ
 ได้ทุกครั้ง ลองหาวิธีที่จะจัดการความสัมพันธ์กลุ่มของคุณกับ
 กลุ่มสถาบันนี้อย่างไร รวมทั้งกลุ่มประชาสังคมด้วยนะ ต่อไปก็
 ต้องมีมาตรการ ว่าเคลื่อนไหวอย่างไร เมื่อมีการรัฐประหารจะ
 ร่วมมือแค่ไหน จะเชียร์อย่างไร จะได้ไม่ต้องมาทะเลาะกันเอง

เชียร์อย่างไรไม่น่าเกลียด ตอนแรกผมคิดว่าพูดเป็นตลกแต่ว่าพูดหลายทีก็ชักเชื่อ ผมไปอเมริกาก็มีคนอเมริกันถามว่าถ้าเลือกตั้งประธานาธิบดีใหม่คราวนี้เขาได้คนที่เขาไม่อยากจะมาเป็นประธานาธิบดี เขาอยากเปลี่ยนรัฐบาล ขอทางไทยไปช่วยรัฐประหารอเมริกาไล่รัฐบาลเขาออกได้ไหม ก็บอกว่าจะน่าจะได้ ผมจะลองทาบตามให้ว่าเมืองค์กรไหนสนใจบ้าง อเมริกาจะให้ทุนช่วยทำรัฐประหาร อันนี้เป็นโคกนาฏกรรมของประวัติศาสตร์การเมืองไทยหรือเป็น irony of History คิดว่าคงยุติการอภิปรายเท่านี้ก่อนครับ ถ้ามีอะไร ผมจะเพิ่มเติมให้ทีหลัง ขอขอบคุณมากครับ • สวัสดีครับ

นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย (ผู้ดำเนินรายการ) :

ผมว่าสิ่งหนึ่งที่อาจารย์ชเนศให้แง่คิดกับเราคือถ้าเป็นไปได้ในการกลับไปอ่านงานของท่านอาจารย์ปรีดีใหม่จะเห็นแง่คิดมุมมองจากประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาในระหว่างบรรทัดหรือสิ่งต่างๆ ที่อาจารย์ชเนศเคยอ่านเมื่อปี ๒๕๑๗ ต่อจากนั้นอีกหลายครั้งให้หลังและที่อ่านครั้งล่าสุดได้เห็นอะไรต่างๆ มากขึ้น หลายเรื่องเกี่ยวเนื่องกับองค์กรทั้งหลายที่อยู่ในเมืองไทยในปัจจุบันนี้ไม่ว่าจะเป็นทหาร สถาบันพระมหากษัตริย์ พรรคการเมือง รัฐสภา วุฒิสภา เกี่ยวข้องกันหมด เราลองดูในสิ่งที่อาจารย์ชเนศได้ให้แง่คิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งทั้งอาจารย์ฉัฐพล อาจารย์ชเนศได้พูดย้ำถึงงานสามชิ้นของท่านอาจารย์ปรีดีที่ควรอ่านต่อเนื่องกัน ความเป็นอนิจจังของสังคม จงพิทักษ์เจตนาประชาธิปไตย

สมบูรณของวีรชน ๑๔ ตุลาคม และ อัลตารอัยลิสต์ (ผู้เกินกว่าราชา) จะให้แก่คิดมูมมองและให้สติกับเรา ต่อกไปขอเชิญผู้ร่วมฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับวิทยากรครับ ขอเชิญที่ไม่โครโฟน

ผู้ร่วมฟัง :

สวัสดิ์ครับ ผมชื่อสวัสดิ์ ครลัมภ์ เป็นนักวิชาการอิสระ อยากจะกราบเรียนท่านผู้ร่วมสัมมนา คืออาจารย์สุธาชัยได้กล่าวถึงว่าท่านอาจารย์ปรีดีมีส่วนร่วมในการจับพวกเจ้าทั้งหลายเข้าคุกเข้าตารางเมื่อ ๒๔๗๘ อันนั้นมันเป็นอย่างนั้นะครับ เมื่อปฏิวัติ ๒๔๗๕ นั้นก็ปฏิวัติโดยคณะปฏิวัติหนุ่มซึ่งมีอุดมการณ์แน่นอน คือหาวิธีการมาจากประเทศฝรั่งเศสและมีการประชุมกันหลายครั้งที่กรุงปารีสถึงจะมาก่อนการปฏิวัติ หลังจากนั้น ๑๐ ปีโดยการร่วมมือกับทหารกลุ่มหนึ่งในประเทศไทยก็มีอุดมการณ์แน่นอนว่า จะตั้งระบบประชาธิปไตยขึ้นโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ ท่านได้กล่าวถึงว่าท่านอาจารย์ปรีดีจับพวกเจ้าเข้าคุก ผมขอชี้แจงว่าระหว่างนั้นผมยังมีชีวิตอยู่ ผมพอจะรู้ข้อเท็จจริงบ้างคือหลังจากปฏิวัติ ๒๔๗๕ มันก็มีการปฏิวัติกลับคือกลุ่มเสียอำนาจก็ต้องการกลับมาใช้อำนาจอย่างเดิม อันนี้เหมือนกันทุกประเทศเป็นทฤษฎีปฏิวัติ เมื่อใหม่ปฏิวัติ กลุ่มเก่าที่มีอำนาจมีอิทธิพลบ้างทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางพรรคพวกมหาศาลก็พยายามที่จะกลับมาใช้อำนาจเก่า ดังนั้นพอหลังจาก ๒๔๗๕ ก็มีกลุ่มอำนาจเดิม ก็แพ้ก็เป็นกบฏ กบฏปี

๒๔๗๖ เพื่อเอาอำนาจคืนแต่พ่ายแพ้ไป พอถึง ๒๔๗๘ มีกบฏขึ้นมากลุ่มหนึ่ง พ.ศ.นี้ก็การตั้งศาลพิเศษขึ้น ก็เอาเข้าตารางแต่จริงๆ ท่านอาจารย์ปรีดีไม่ได้มีข้อเกี่ยวข้องกับนะครับ เพราะเป็นเรื่องของตำรวจกับทางผู้มีอำนาจเกี่ยวกับทหาร ก็พิพากษาต่อสู้อคติกัน ปรากฏมีกลุ่มกบฏ ปฏิวัตินั้นแหละแต่เขาเรียกกบฏจำนวนมากกลุ่มหนึ่งตามคำพิพากษาของศาล ก็ถูกจำคุกไป ตอนหลังหนีการย้ายจากบางขวางไปที่เกาะตะรุเตา แต่ว่าหลังจากท่านอาจารย์ปรีดีเป็นเสรีไทยก็ได้จับมือกับพันโทหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์ ท่านเป็นเสรีไทยสายอังกฤษ ท่านมีบทบาทมากเรื่องเสรีไทยสายอังกฤษ ท่านประสานงานกับลอร์ด หลุยส์ เมย์แบทเทิน แล้วท่านก็เป็นหัวหน้าเสรีไทยอยู่ที่แคนดี้ ระหว่างนั้นเสรีไทยในประเทศก็ไปประสานงานฝึกเสรีไทยที่ประเทศอินเดีย แคนดี้ ท่านมีบทบาทมาก ท่านจับมือกับท่านอาจารย์ปรีดีพูดถึงเรื่องนักโทษกบฏที่อยู่เกาะตะรุเตาจะได้อย่างไร ท่านอาจารย์ปรีดีบอกว่าต้องปล่อยเป็นอิสระหมด ฉะนั้น ท่านอาจารย์ปรีดีไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้เลยนะครับ ผมทราบเรียนด้วยความรู้เพราะว่าผมตอนนั้นก็อยู่ ปัจจุบันนี้อายุ ๘๐ ปีแล้วติดตามเหตุการณ์นั้นตลอด แล้วอีกอย่างเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจการเมือง ผมศึกษาอยู่ประเทศฝรั่งเศสมีนักปราชญ์ชื่อดูเรเย่ ท่านถนัดด้านสังคมศาสตร์ทางการเมือง ท่านเขียนหนังสือฉบับหนึ่งมีผู้แปล ๒๕ ภาษา ท่านย้ำเสมอว่า ประเทศด้อยพัฒนาจะไม่มีประชาธิปไตย ทฤษฎีนั้นท่านย้ำแล้วย้ำอีก ผมเถียงกับท่านเพราะผมไม่เชื่อ มันต้องมี แต่ท่านย้ำว่าประเทศด้อย

พัฒนาจะไม่มีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทฤษฎีนี้มาปัจจุบันนี้ก็เหมือนกัน ประเทศเรามีกลุ่มคนยากจนจำนวนมาก กลุ่มด้อยการศึกษาเต็ม กลุ่มนี้มีความต้องการให้ภาวะสังคม เศรษฐกิจดีขึ้น แต่ไม่สามารถทำได้ ถ้าหากว่าไม่มีอำนาจของรัฐเข้ามาช่วยเหลือ บังเอิญกลุ่มนี้เข้าไปอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มการเมือง ก็ต้องรับใช้การเมืองนั้นต่อไป มันจะเป็นอย่างนี้ตลอดไป เพราะคนการศึกษาน้อยกับคนที่ด้อยทางเศรษฐกิจต้องเป็นต่อไป เหมือนกับอเมริกาใต้สมัยเปเรง เปเรงได้อำนาจการเมืองครั้งที่สอง เพราะอะไรครับ กรรมกรครับ เข้าทางกรรมกรเลย กรรมกร ไหวตกันทั้งประเทศ ทั้งเมืองให้เปเรงมาเป็นประธานาธิบดี ของเรากล้ายๆ กัน ผมขอฝากแค่นี้ครับ สวัสดีครับ

สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย (ผู้ดำเนินรายการ) :

ขอบคุณพลตรี ดร.สวัสดิ์ ตรีลัมภ์ เป็นกรรมการบริหาร ชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ให้ทัศนะในมุมมองของท่าน เรียนอาจารย์สุธาชัยเพิ่มเติมในสิ่งที่เห็นครับ

ดร.สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ :

ขอบคุณมากครับ ผมขอแลกเปลี่ยนประเด็นนี้ก่อน ที่ผมพูดว่าท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ มีส่วน ผมไม่ได้หมายถึงความรับผิดชอบส่วนตัว ผมคิดว่าหลังจากคณะราษฎรทำการปฏิวัติ ๒๔๗๕ แล้วปี ๒๔๗๖ เกิดกบฏบวรเดชซึ่งเป็นกบฏ

ของฝ่ายอำนาจเก่า อำนาจดั้งเดิมพยายามจะยึดอำนาจคืน ฉะนั้นผมคิดว่าหลังจากนี้มันเป็นความจำเป็นของคณะราษฎรที่ อยากรู้ก็ต้องจัดการกับกลุ่มเก่า ถ้าไม่จัดการกลุ่มเก่าระบบใหม่ อยู่ไม่ได้ อันนี้เป็นความจำเป็น ที่นี้การกวาดล้างปราบปรามใน สมัยพระยาพหลก็ตามหรือสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ตาม มันต้องเกิดขึ้น แต่จริงๆ ถ้าพูดถึงความรับผิดชอบส่วนตัว มันก็ใช่ที่ท่านอาจารย์ปรีดีก็อาจจะไม่เกี่ยวข้องโดยตรง ตอนนั้น เป็นรัฐมนตรีอยู่ต่างประเทศด้วยซ้ำไป แต่ผมพูดถึงความรับผิดชอบ คือหมายถึง ถ้าคณะราษฎรทำการกวาดล้างปราบปราม แล้วคุณจะไม่โทษว่า เป็นเพราะหลวงพิบูลสงครามกับหลวงอดุล เดชจรัสสองคน คนอื่นไม่เกี่ยว ผมคิดว่ามันไม่ถูกต้อง ผมคิดว่าต้องอธิบายว่าเป็นความรับผิดชอบร่วม เพราะมันเป็นการแบ่ง หน้าที่ ท่านอาจารย์ปรีดีไม่ได้อยู่สายปราบปราม แต่เมื่อมีการ ปราบปราม จะบอกว่าฉันไม่เกี่ยวข้องเป็นเรื่องของหลวงอดุลคน เดียวแท้ ๆ นะ คงไม่ถูก

ที่ผมพูดไม่ได้ต้องการประณามท่านอาจารย์ปรีดี ผม พูดในเชิงเข้าใจ ความจำเป็นทุกประเทศต้องทำอย่างนี้ เมื่อมี การปฏิวัติก็ต้องมีการจัดการกับระบบเก่า ถ้าไม่อย่างนั้นไม่ต้อง ปฏิวัติ อันนี้มันเป็นความจำเป็น เพราะพูดในแง่นี้ไม่ได้พูดใน เชิงส่วนตัวว่าท่านอาจารย์ปรีดี เข้าไปกระหือริ่ไปจับ พระยา เทพหัสดินฯ นายไถง สุวรรณทัต หรือ นายโชติ คุ่มพันธ์ แต่ ผมพูดในเชิงที่ว่าคณะราษฎรจำเป็นต้องทำ ความจำเป็นนี้ทำให้ จอมพล ป.หรือหลวงพิบูลฯ ต้องใช้อำนาจ ถ้าไม่ใช้อำนาจอันนี้

ก็ไม่สามารถจะรักษาระบบ อันนี้เป็นการตีความใหม่ ฉะนั้น
 อำนาจเผด็จการที่เกิดขึ้นของจอมพล ป. ในการตีความใหม่ส่วน
 หนึ่งมันโยงกับการรักษาหลักการของคณะราษฎร ฉะนั้นผมต้อง
 อธิบายว่าประเด็นหลัก ผมไม่ได้มองจอมพล ป. ด้านลบหรือ
 เป็นเผด็จการ ๑๐๐% และผมคิดว่าหลังจากอ่านบทความชิ้นนี้
 แล้ว ท่านอาจารย์ปรีดีก็อธิบายเช่นนั้นเช่นเดียวกัน คือไม่ได้
 อธิบายว่าหลวงพิบูลฯ นั้นเป็นจอมเผด็จการ เป็นฟาสซิสต์ ท่าน
 อาจารย์ปรีดีนั้นอธิบายด้วยซ้ำว่า จอมพล ป. นั้นช่วยจีน อายุ
 มากที่จะใช้อำนาจเผด็จการ แต่ในที่สุดแล้ว เพราะกระแสนั้น
 พาไปเพราะความยกยอปอขึ้นทำให้จอมพล ป. ค่อย ๆ ไปทางนั้น
 แต่อย่างไรก็ตาม ผมก็ต้องให้ความเป็นธรรมกับจอมพล ป.
 ไม่มีเผด็จการคนไหนหรอก ที่ลาออกเพราะแพ้โหวตในรัฐสภา
 ฉะนั้นต้องกล่าวอย่างยุติธรรมว่า จอมพล ป. ไม่ได้เป็นเผด็จการ
 อย่างที่เราเข้าใจกันขนาดนั้น เพราะการแพ้จากโหวตในสภา
 จอมพล ป. ก็ทำอย่างอื่นได้ เช่น ยุบสภาแต่จอมพล ป. เลือก
 ที่จะลาออก แม้ว่าจอมพล ป. จะใช้วิธีการลักษณะคล้ายเผด็จการ
 แต่ผมคิดว่าจอมพล ป. ขณะนั้นมีจิตใจประชาธิปไตยพอสมควร

ข้อที่สองผมคิดว่าอันนี้เล่าสนุกๆ ดีกว่า แลกเปลี่ยน
 กับอาจารย์ธเนศนิดหนึ่ง คือผมไม่ค่อยเชื่อท่านอาจารย์ปรีดีบาง
 เรื่อง เช่น ผมคิดว่าที่สำคัญคือ เรื่องรัชกาลที่ ๗ เมื่อท่านอาจารย์
 ปรีดีที่เขียนบทความนี้เขียนในบรรยากาศของการประนีประนอม
 บรรยากาศของหลัง ๑๔ ตุลา เท่าที่ผมจำได้คนร่วมสมัย เช่น
 พี่เดช พุ่มคชา ก็คงจำได้ว่า หลัง ๑๔ ตุลาใหม่ ๆ มันเกิด

ลักษณะที่เราเรียกว่า ยูฟอเรีย (euphoria) คือการมองโลกในแง่ดีมาก หลังจากเผด็จการถนอม ปรมาสล้มสลายแล้ว คนทั่วไปคิดว่ายุคใหม่มาถึงแล้ว ความดีงามจะได้รับชัยชนะ เผด็จการจะไม่กลับมาอีกตลอดไป ในสองถึงสามเดือนแรก รัฐบาลสัญญาธรรมศักดิ์ ดูพรอมมิลซึ่งมาก รัฐบาลสัญญาธรรมศักดิ์ขึ้นมาด้วยสัญญาว่า จะไม่ใช้อำนาจเผด็จการเด็ดขาด จะให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนเต็มที่ ออกรายการโทรทัศน์พบประชาชนเป็นครั้งแรก นายกรัฐมนตรีสัญญาชอบสัญญาว่า จะแก้ปัญหาบ้านเมือง จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจ แก้ปัญหาชาวนาจะทำหมดทุกอย่าง ฉะนั้น เหตุการณ์ในช่วงสองถึงสามเดือนแรก มันเกิดบรรยากาศยูฟอเรีย เกิดความรู้สึกดีอะไรอย่างนี้ ผมคิดว่าบทความของท่านอาจารย์ปรีดีเขียนภายใต้บรรยากาศนั้น ผมคิดว่าอันนี้เป็นกำลังใจเขียนถึงรัชกาลที่ ๗ ในแง่ดี คือไม่พูดถึงการขัดแย้งกัน เรื่องการสละราชสมบัติ จริงๆ แล้วทางประวัติศาสตร์รู้จักกันในเชิงข้อเท็จจริงว่ารัชกาลที่ ๗ นั้นแหละหนุนหลังกบฏบวรเดชเสียด้วยซ้ำ ฉะนั้นแล้ว ผมคิดว่า ท่านอาจารย์ปรีดีตั้งใจที่จะข้ามเรื่องนี้เพื่อทำให้บรรยากาศมันดี และคนร่วมสมัยนั้นรู้จักดีว่ารัชกาลที่ ๗ ทรงเขียนภาษาไทยไม่ได้ดี พูดง่าย ๆ พระองค์ทรงถูกส่งไปเรียนต่างประเทศตั้งแต่เล็ก ถ้าให้เขียนดี ๆ พระองค์ต้องเขียนเป็นภาษาอังกฤษไม่ใช่ภาษาไทย ดังนั้นมีความเป็นไปได้ว่าคำปรารภในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ พระองค์พูด พระยามโนปกรณนิติธาดาเขียน เป็นชื่อเขียนของพระยามโนฯ หรือไม่ก็พระยาศรีวิสารวาท เป็นคนเขียนเอกสารชิ้นนั้น แต่

ถามว่าพระปกเกล้าฯ ทรงเห็นด้วยกับการวิจารณ์เค้าโครงการเศรษฐกิจหรือเปล่า ต้องบอกว่าพระองค์เห็นด้วย แต่พระองค์เขียนคำวิจารณ์เองใช่ไหม? มีความเป็นไปได้เช่นกันว่า พระยามโนฯ หรือ พระยาศรีวิสารฯ เป็นคนเขียนในพระนามของพระองค์ และเค้าโครงการเศรษฐกิจเป็นอีกเรื่องที่ทำนอจารย์ปรีดีตั้งใจที่จะไม่พูดถึงในบทความนี้ครับ

สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย (ผู้ดำเนินรายการ) :

มันเป็นยุทธวิธีบางอย่างช่วงตรงนั้นของท่านอาจารย์ปรีดีหรือเปล่า เพื่อจะสมัครสมานนำพาประเทศชาติไปสู่ประชาธิปไตยสมบูรณ์

ดร.สุธาศัย ยิ้มประเสริฐ :
ใช่ครับ

สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย (ผู้ดำเนินรายการ) :

ผมจะกลับไปท้ออาจารย์วาทณี ช่วยเพิ่มเติมในส่วนที่ผมยังสนใจหลายเรื่องของท่านอาจารย์ปรีดี การวิเคราะห์สังคม การมีวิธีการเลือกหยิบยกเหตุการณ์ หรืออย่างที่อาจารย์วาทณีได้เล่าให้เราฟังตั้งแต่ต้นว่า ท่านอาจารย์ปรีดีไม่ใช่ทำรอดเดียวเสร็จยังมีการทบทวนมีการแก้ไข มีการรื้อฟื้นบางสิ่งบางอย่าง ตรงนี้มีเรื่องหนึ่ง พอหลังจากมีบทความของท่านอาจารย์ปรีดีประมาณเก้าชิ้น ตั้งแต่ชิ้นแรก **จงพิทักษ์เจตนาธรรม**

ประชาธิปไตย สมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม ในเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ บางชิ้น ดูเหมือนว่าหนังสือพิมพ์ในยุคนั้นเอามาลงมีเรื่องหนึ่งที่หลายคนฝากถาม ตอนเกิดเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ ท่านอาจารย์ปรีดี ได้เคยปรารถนาที่จะทำบทความหรือเขียนบทความอะไรหรือไม่ครับ

อาจารย์วาทณี พนมยงค์ สายประดิษฐ์ :

หลังจากเกิดเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ท่านอาจารย์ปรีดีได้แสดงสุนทรพจน์ให้แก่นักศึกษาไทยในยุโรปและอเมริกาหลายเรื่องด้วยกัน โดยเน้นไปที่ระบอบเผด็จการได้กลับมาอีกแล้ว เริ่มทำลายระบอบประชาธิปไตยลงไป เป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ฉะนั้นท่านอาจารย์จึงได้เตือนคนรุ่นใหม่ว่าอย่าหลงกลอำนาจรัฐที่ขึ้นมาแทนที่ระบอบประชาธิปไตยซึ่งวีรชน ๑๔ ตุลาคม ได้เสียสละชีวิตตัวเองต่อสู้เรียกร้องมา ดิฉันอยากเพิ่มเติมสักนิดหนึ่งคือว่าที่อาจารย์สุธาชัยได้พูดถึงตอนแรกว่า แรก ๆ ในการเขียนของท่านอาจารย์ปรีดีมักจะเป็นไปในลักษณะโซลิดาลิสซิมมากกว่า ตอนหลังมีลักษณะมาร์กซิสต์ อันนี้ก็อาจจะเป็นไปได้เพราะว่าการที่อยู่ประเทศจีนเป็นเวลาถึง ๒๑ ปี และการที่ท่านได้ค้นคว้าศึกษานิพนธ์ไม่ว่าจะเป็นของมาร์กซ เองเกลส์ เลนิน สตาลิน เหมาเจ๋อตุง ก็ทำให้ท่านได้ประสบการณ์ใหม่เพิ่มขึ้นอีก โดยได้ถือว่าเศรษฐกิจนั้นเป็นพื้นฐานของสังคม การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองนั้นย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจแล้วก็ชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมนั้นดำรงอยู่ จะต้องทำให้ชนชั้นต่าง ๆ

นั้น ปราศจากการกดขี่ขูดรีด และก็ไปสู่สังคมอริยเมตไตรย คืออีกด้านหนึ่งท่านยังเป็นพุทธศาสนิกชนที่ยังถือว่า วันใดวันหนึ่งข้างหน้า สังคมก็จะเกิดศรีอริยเมตไตรยขึ้นมา หมายความว่า จะไม่มีการกดขี่ ช่มเหง ทุกชนชั้นจะอยู่ด้วยความผาสุก และอีกอย่างหนึ่ง จากบทความตั้งแต่ **จงพิทักษ์เจตนารมณ์ ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม** จนกระทั่งถึง **รัฐธรรมนูญฉบับบังกะหล่า** คือท่านได้เรียกร้องให้ส่งเสริมประชาธิปไตยในหมู่ประชาชนอย่างเช่น เรียกร้องให้มีการ ถอดถอนผู้แทนในที่นี้หมายถึงท่านมองเห็นว่านักการเมืองนั้น ไม่ใช่ว่าจะดีไปทุกคนหมด การที่จะขึ้นมาอยู่ในอำนาจนั้น อยู่ไป นานเข้าธาตุแท้ของเขาก็จะเปิดเผยออกมา ฉะนั้นประชาชน ราษฎรสามารถที่จะถอดถอนได้ ปัจจุบันนี้ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญ จะได้กำหนดตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ ให้มีสิทธิในการถอดถอนผู้แทน นั้นหมายถึงว่าให้สิทธิแก่ประชาชนที่จะดำเนินการปกครอง ประเทศด้วยตนเอง กับอีกเรื่องที่ท่านคัดค้านมาตลอดก็คือควร จะมีสภาเดียวไม่ใช่สองสภา เพราะท่านเห็นว่าในโลกนี้ไม่ว่า ประเทศใดก็ตาม การที่จะมีการแต่งตั้งวุฒิสภานั้นไม่ใช่เป็น ระบบประชาธิปไตย ระบบประชาธิปไตยจะโดยตรงหรือ อ้อมก็ต้องมาจากระบบการเลือกตั้ง อันนี้เป็นสิ่งที่ท่านเน้น อยู่เสมอในแง่บทความที่เสนอ แล้วยังมีอีกข้อหนึ่งคือว่า การ เลือกตั้งนั้นท่านเห็นว่าควรจะมีการแบ่งเขตไม่ใช่รวมเขต เพราะ การแบ่งเขตนั้นทำได้ง่าย สะดวกในการควบคุมมากกว่าการรวม เขต ซึ่งในปัจจุบันการเลือกตั้งของประเทศเราก็ยังจะเป็นการ

เลือกตั้งแบบรวมเขต ฉะนั้นถ้าท่านอาจารย์ปรีดีมีอายุอยู่ปัจจุบันนี้ ท่านคงจะมีข้อเสนอในการที่ว่า ถ้าเราจะร่างรัฐธรรมนูญที่ให้มีประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนั้น ก็ควรจะคำนึงในสิ่งที่เมื่อสักครู่นี้ ดิฉันได้กล่าวไปค่ะ ขอขอบคุณค่ะ

สินธุ์สวัสดิ์ ยอบบางเตย (ผู้ดำเนินรายการ) :

อาจารย์วาณี พนมยงค์ สายประดิษฐ์ ได้มาให้รายละเอียดกับเราเกี่ยวกับเบื้องหน้าเบื้องหลังในการเขียนบทความต่าง ๆ นิพนธ์ของท่านอาจารย์ปรีดีเกิดขึ้นด้วยกัน รวมทั้งวิทยากรทุกท่านได้วิเคราะห์มุมมองต่าง ๆ เวลาผ่านไปแต่บทความชิ้นนี้ยังจะอยู่คู่กับสังคมไทย ให้เราได้พลิกกลับไปมอง ในวันนี้ครบรอบ ๓๕ ปี ๑๔ ตุลา เร็วมาก เวลาผ่านไป ๓๕ ปี จากวันนั้นจนถึงวันนี้มีรัฐธรรมนูญเพิ่มขึ้นมากมายอย่างที่อาจารย์ ธนศุภุดาว่า เรื่องของการรัฐประหารนั้นคงจะมีแนวโน้มว่ายังไม่สิ้นสุด เป็นเรื่องที่ต้องจับตามอง สิ่งหนึ่งที่อาจารย์วาณีได้ทิ้งท้ายไว้ให้เราก็คือ ท่านอาจารย์ปรีดีมีความหวังกับสังคมศรีอริยเมตไตรย ตรงนี้ยังคงเป็นจุดยืนที่มั่นคงเหมือนกับสิ่งที่พวกเรามุ่งหวัง ต้องการให้มีสังคมที่งดงามคงจะเป็นอันเดียวกับเจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของท่านอาจารย์ปรีดี และเจตนารมณ์ประชาธิปไตย ๑๔ ตุลาที่อาจารย์สุชาชัยทิ้งท้ายไว้ครับ

ดร.สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ :

ผมมีเรื่องราวประวัติศาสตร์บางเรื่อง เมื่อสักครู่นี้ผมพูดถึง

บรรยากาศปลายปี ๒๕๑๖ ที่มันมีบรรยากาศคล้ายบรรยากาศ
 ดีๆ มีความหวังใหม่ ท่านอาจารย์ปรีดีเขียนบทความนี้ภายใต้
 เงื่อนไขอันนี้ คราวนี้มีเรื่องเชื่อมโยงกับเรื่องสำคัญอีกอันหนึ่ง
 เรื่องนั้นคือข่าวลือหรือข่าวจริงไม่ทราบที่ว่าท่านอาจารย์ปรีดีจะ
 กลับประเทศ ผมไม่ทราบว่ามีข้อเท็จจริงมากน้อยแค่ไหน ผม
 ทราบในเชิงข้อมูลว่าเกิดข่าวหลังจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา เผด็จการ
 พังทลายไปแล้ว พวก ๒๔๙๐ ก็หมดอำนาจไปแล้ว สฤษดิ์
 ถนอม ภาสกรก็หมดอำนาจ เพราะฉะนั้นมันน่าจะถึงเวลาใหม่
 ที่ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ จะกลับประเทศไทย เพราะฉะนั้นปี
 ๒๕๑๗ จะเป็นปีที่มีข่าวว่าท่านอาจารย์ปรีดีจะกลับประเทศและ
 มันกลายเป็นเรื่องใหญ่มากในสังคมไทย ดังนั้นในปี ๒๕๑๗ ดี
 เบสใหญ่เกิดขึ้นคือเรื่องกรณีสวรรคต เกิดการพิมพ์หนังสือในราวๆ
 พฤษภาหรือมิถุนา สรรใจ แสงวิเชียร กับวิมลพรรณ ปิตธวัชชัย
 เขียนหนังสือเรื่องกรณีสวรรคต และประเด็นหลักๆ ในหนังสือ
 เล่มนี้คือยืนยันว่าท่านอาจารย์ปรีดีเป็นฆาตกร ในระยะเวลาใกล้
 เคียงกันคุณสุพจน์ ด่านตระกูล ก็เขียนหนังสือเรื่องกรณีสวรรคต
 ยืนยันอีกด้านหนึ่งว่าท่านอาจารย์ปรีดี นายชิต สิงหเสนี นายบุศ
 ปัทมคริน นายเฉลียว ปทุมรส เป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ว่ามันไม่ใช่แค่
 สองเล่มนะ ผมกลับไปดู เรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าตื่นเต้นมาก ซาลี
 เอี่ยมกระสินธุ์ ก็เขียนในปี ๒๕๑๗ ถ้าจำไม่ผิด หม่อมราชวงศ์
 ชนม์สวัสดิ์ ชมพูนุช นเรศ นโรปกรณ์ และคนอื่น ก็เขียนเรื่อง
 กรณีสวรรคต สรุปร่างๆ ว่าปี ๒๕๑๗ เรื่องกรณีสวรรคต
 กลายเป็นประเด็นถกเถียงกันใหญ่ และหนังสือสำคัญเล่มหนึ่งคือ

กงจักรปีศาจ ได้ตีพิมพ์และเผยแพร่ในปี ๒๕๑๗ ด้วย ฉะนั้น ผมคิดว่าปี ๒๕๑๗ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับท่านอาจารย์ปรีดีโดยตรง ในสังคมไทย คือกรณีสวรรคตนั้นกลายเป็นเรื่อง หนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ถูกตีพิมพ์เผยแพร่ ผู้คนสนใจหนังสือ **กงจักรปีศาจ** ขายดีมาก จนกระทั่งพิมพ์ครั้งที่ ๒

หนังสืออื่น ๆ ของวิมลพรรณก็ขายดี ผมไม่ทราบว่าจะอะไรหรืออาจจะเป็นเพราะเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทำให้ในที่สุดข่าวเรื่องพวกนี้ก็หมดไป ดังนั้น ในกระแสหนึ่งหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ท่ามกลางสถานการณ์อันสลับซับซ้อน เรื่องของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์กลายเป็นเรื่องหนึ่งที่ถูกถกเถียง ถูกหยิบยกขึ้นมาในกรณีที่เกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคตโดยตรง อยากเรียนถามอาจารย์ว่าในปี ๒๕๑๗ หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ท่านอาจารย์ปรีดีมีแนวคิดใหม่ที่จะกลับประเทศตามข่าวลือในตอนนั้นหรือไม่ แล้วก็การถกเถียงเรื่องกรณีสวรรคตในประเทศไทยมากมาย เรื่องนี้สำคัญนะ พอถึงปี ๒๕๑๘ จบ ไม่มีหนังสือกรณีสวรรคตพิมพ์ในปี ๒๕๑๘ ไม่มีในปี ๒๕๑๙ มีแต่ปี ๒๕๑๗ ปีเดียวเท่านั้นที่หนังสือทั้งหลายพิมพ์แล้วเถียงกัน ผมไม่ทราบว่า มีข้อเท็จจริงมากน้อยแค่ไหนว่าท่านอาจารย์ปรีดีจะกลับประเทศเมื่อปี ๒๕๑๗ ผมคิดว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจจะถ่าลองกลับไปดู

อาจารย์วาทณี พนมยงค์ สายประดิษฐ์ :

ขอเรียนให้ทราบว่า สำหรับท่านอาจารย์ปรีดีนั้นไม่ได้มี

ดร.สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ :

ผมลืมไป ไม่ใช่เฉพาะเรื่องกรณีสวรรคตเท่านั้นที่พิมพ์ในปี ๒๕๑๗ **เค้าโครงการเศรษฐกิจ** ก็พิมพ์ในปี ๒๕๑๗ และนักวิชาการคนสำคัญซึ่งมีบทบาทในปัจจุบันคืออาจารย์ชัยอนันต์ สมุทวณิชย์ ได้เขียนหนังสือ **ได้ปรีดี** เรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจ เมื่อปี ๒๕๑๗ ผมคิดว่าปี ๒๕๑๗ นั้น เป็นหลักหม้ายอันหนึ่งเกี่ยวกับปรีดีนิพนธ์ ท่านอาจารย์ปรีดีอาจจะนึกไม่ถึง เพราะว่าจุดอ่อนของท่านอาจารย์ปรีดีมีสองเรื่อง คือเรื่องกรณีสวรรคตหนึ่ง เรื่องถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์สอง ฉะนั้นหนังสือเรื่องกรณีสวรรคตที่ออกมาเป็นอันหนึ่งที่ดีกัน และผมคิดว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจที่ตีพิมพ์ออกมาไม่ได้ตีพิมพ์ตัวเค้าโครงการแต่ตีพิมพ์พระราชวินิจฉัยของรัชกาลที่ ๗ อันนี้เป็นการตีกันว่า ท่านอย่ากลับมาเพราะท่านยังมีสองเรื่องที่ตั้งคาอยู่ ถ้าผมมีเวลาผมจะกลับไปดูเรื่องกระแส ในขณะที่นักศึกษากำลังจะก้าวไปเรื่องชาวนากรรมกรเรื่องอะไรก็แล้วแต่ กระแสนี้มันซ้อนขึ้นมา ซึ่งเป็นเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจที่หลายคนนึกไม่ถึง

นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย (ผู้ดำเนินรายการ) :

ครับ เราคงใช้เวลาพอสมควรกับการกลับมามองผ่านบทนิพนธ์ **จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม** ซึ่งอาจารย์ปรีดีได้ฝากไว้เป็นมรดกทางความคิดให้แก่พวกเรา เรื่องราวต่าง ๆ ที่นอกเหนือและแตกยอดออกไปผมคิดว่าเราคงมีเวลาในวันข้างหน้าที่จะกลับมามองจริง ๆ จัง ๆ อยากร

ให้องค์กรต่าง ๆ หลาย ๆ ท่านก็มีศักยภาพและเป็นตัวแทน
องค์กรที่มาร่วมรับฟังในวันนี้ กลับไปพิจารณาและมอง
ย้อนในรอบ ๓๕ ปี มีสิ่งใดที่เราขาดตกบกพร่อง หรือยังไม่ได้
วิเคราะห์อย่างละเอียด ผมคิดว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นบทเรียนอันดีให้
กับพวกเรา หลาย ๆ ท่านก็รู้ที่อยู่ว่าสถานการณ์บ้านเมืองอยู่ใน
ภาวะตกหล่ม แล้วก็ไม่ว่าจะหลุดออกไปได้อย่างไร ถ้าไม่ช่วย
กันวิเคราะห์บทเรียนทางประวัติศาสตร์ที่ได้ให้ไว้กันในสังคม
กระแสทั้งหลายเหล่านี้ที่เรามองข้ามในปี ๒๕๑๖ จนถึง ๒๕๑๙
ลองกลับไปมองเพื่อพิจารณาและสรุปบทเรียนเพื่อที่จะก้าวไปข้างหน้า
ได้ก็คงจะพอมองเห็นภาพรวมตามปณิธานอันยิ่งใหญ่ของท่าน
ท่านอาจารย์ปรีดีที่ยอมเสียสละตน ยอมเสียสละความสุขส่วนตัว
ทั้งหลาย แม้กระทั่งการไม่ยอมเดินทางกลับมาใช้ชีวิตบั้นปลาย
ในปีติภูมิตรากจนวาระสุดท้าย เพื่อสิ่งที่ท่านอาจารย์ปรีดีรัก
เหนือกว่าสิ่งอื่นใดคือความเป็นเอกราช เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์
ความเป็นหนึ่งเดียวและการก้าวไปข้างหน้าของประเทศชาติและ
ราษฎรไทย

ขอจบการเสวนาในวันนี้ขอขอบคุณวิทยากรทุกท่าน
ขอบคุณมากครับ

สถาบันปริดี พนมยงค์
ขอเชิญร่วมฟังการเสวนา

๓๕ ปี ๑๔ ตุลา มองผ่านบทนิพนธ์ :
“จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม”
เขียนโดย ท่านอาจารย์ปริดี พนมยงค์

วิทยากรเสวนา :

อาจารย์วาทณี พนมยงค์-สายประดิษฐ์	บุตรและเลขานุการท่านอาจารย์ปริดี พนมยงค์
ดร.ชนเศ อารณสุวรรณ	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดร.สุธัชชัย ยิ้มประเสริฐ	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ดร.ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์ณัฐพล ใจจริง	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ดำเนินรายการโดย : สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

วันเสาร์ที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๑

เวลา ๑๓.๓๐ น. - ๑๖.๓๐ น.

ณ หอประชุมพูนศุข พนมยงค์

สถาบันปริดี พนมยงค์ เลขที่ ๖๕/๑ ถนนสุขุมวิท ๕๕ (ซอยทองหล่อ)

แขวงคลองตันเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร

สอบถามรายละเอียด โทรศัพท์ ๐-๒๓๘๑-๓๘๖๐-๑

E-mail : banomyong_inst@yahoo.com

Website : pradiinstitute.com

“ท่านอาจารย์ปรีดีเป็นผู้นำรัฐบาลคนแรก
และอาจจะเป็นคนเดียวถึงปัจจุบันนี้ . . .
ที่มองเห็นความหลากหลายของประชาชนไทย
และเน้นตลอดเวลาว่า เวลาพูดถึงชนชั้นต่างๆ
กรรมกร ชาวนา ข้าราชการ พวกคหบดีต่างๆ
ต้องเน้นว่า “ผู้รักชาติทุกคนชาติไทย”
วงเล็บด้วยว่า “national minorities”
ที่มีสัญชาติไทย” ไม่ได้เรียกว่าเป็นชนชาติส่วนน้อย
เรียกว่าเป็นชนชาติไทย เพราะอยู่ในรัฐไทย
“ทุกคนชั้นวรรณะและทุกคนชาติที่รักชาติ . . .
เพื่อให้ทุกคนชาติร่วมเป็นเอกภาพแห่งประเทศไทย”

ดร.ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ

สถาบันปรีดี พนมยงค์ ๖๕/๑ ถนนสุขุมวิท๕๕ (ซอยทองหล่อ)
แขวงคลองตันเหนือ เขตวัฒนา กทม. ๑๐๑๑๐
โทรศัพท์ ๐-๒๓๔๐-๓๔๐-๑ โทรสาร ๐-๒๓๔๐-๓๔๕๖
E mail : banomyong_inst@yahoo.com
Website : pridiinstitute.com

ISBN 978-974-16-6552-5

9 789741 665525